

2014

SKVC

Studijų kokybės vertinimo centras

[Studijų programų išorinio vertinimo rezultatų 2010-2013 m. apžvalga]

Metodologija

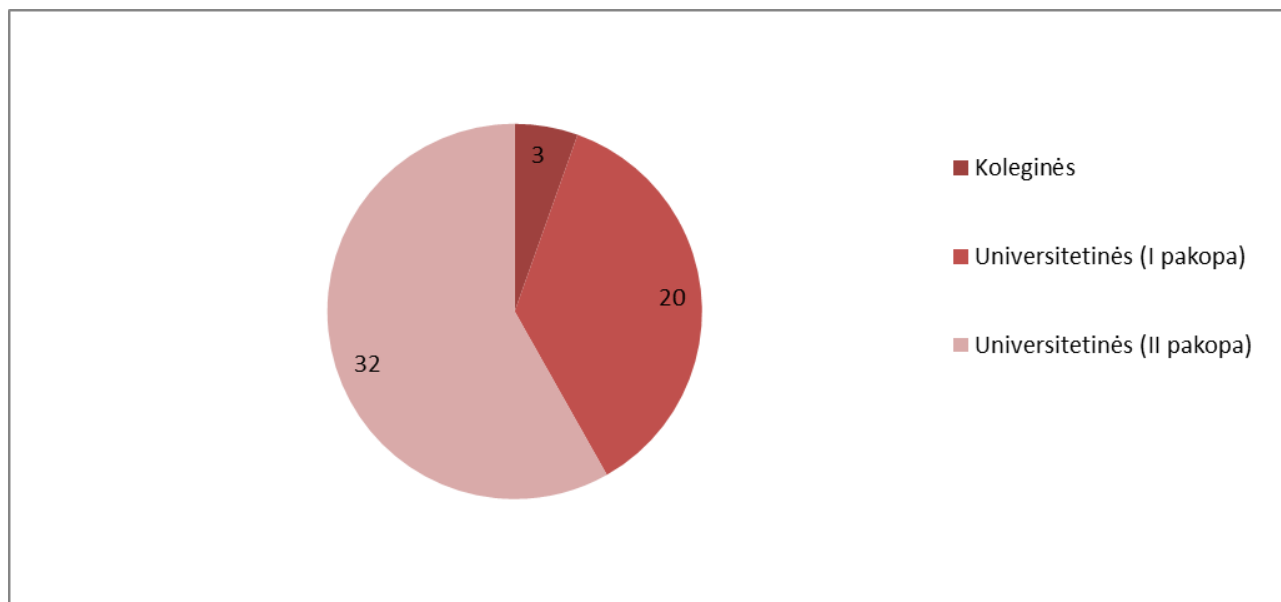
Studijų kokybės vertinimo centras (toliau – Centras) atliko 2010-2013 metais vertintų vykdomų studijų programų išorinio vertinimo išvadų analizę pagal studijų sritis (biomedicinos, fizinių, technologijos, socialinių, humanitarinių mokslų ir menų). Analizės tikslas – identifikuoti kiekvienai studijų sričiai būdingas pagrindines vertinamųjų sričių stiprybes ir silpnybes. Analizės pagrindas – tarptautinių ekspertų grupių parengtos studijų kryptių apžvalgos, taip pat lietuvių ir tarptautinių ekspertų grupių išorinio vertinimo išvados.

Identifikuojant vertinamosios srities silpnybes ir stiprybes buvo orientuojamasi į vertinamosioms sritims skirtus balus, taip pat į studijų kryptių apžvalgose ekspertų akcentuotus studijų programoms būdingus privalumus ir trūkumus. Atitinkamai vertinamosios srities stiprybių analizė yra pagrįsta vertinimo išvadomis, kuriose ekspertai vertinamajai sričiai skyrė 4 balus (4 – labai gerai – sritis yra išskirtinė). Analizuojant silpnybes daugiausiai dėmesio buvo skiriama toms išorinio vertinimo išvadoms, kuriose ekspertai vertinamajai sričiai skyrė 1 arba 2 balus (1 – nepatenkinamai, yra esminių trūkumų, kuriuos būtina pašalinti, 2 – patenkinamai – tenkina minimalius reikalavimus, reikia tobulinti).

Centro atliktoje analizėje taip pat yra pateikiama statistinė informacija apie įvertintų studijų programų skaičių kiekvienoje iš studijų sričių, atsižvelgiant į studijų rūšį ir pakopą, įvertintų studijų programų atžvilgiu priimtus sprendimus bei remiantis tarptautinių ekspertų grupių parengtomis studijų kryptių apžvalgomis, yra išskiriamos studijų sričiai būdingos tendencijos.

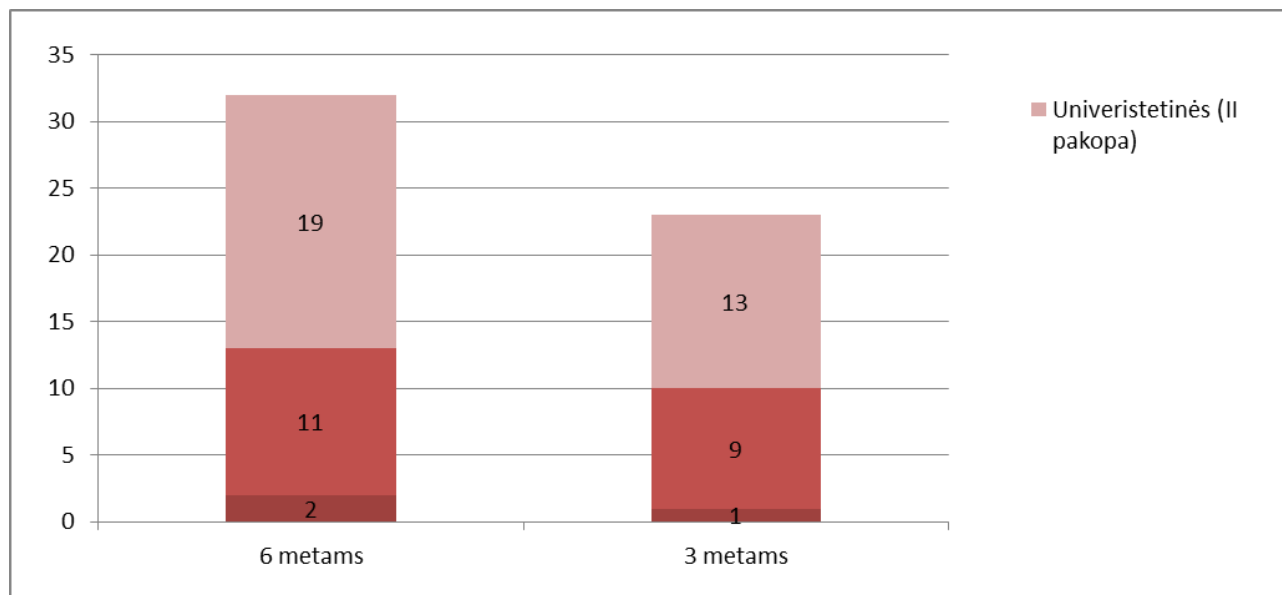
Fizinių mokslų srities apžvalga

Per 2010 – 2013 m. Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 55 vykdomas fizinių mokslų srities studijų programas. 2010 m. ir 2011 m. buvo įvertinta po 17 studijų programų, 2012 m. – 6 studijų programos, 2013 m. – 15 studijų programų. Daugiausia šios srities studijų programų buvo įvertinta 2010 ir 2011 m. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 3 koleginių studijų programos, bakalauro studijų programų įvertinta 20, o magistrantūros – 32 (žr. 1 pav.).

1 pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos Fizinių mokslų srities studijų programos
(pagal studijų rūšį, vnt.)

Visos fizinių mokslų srities studijų programos įvertintos teigiamai. Ilgiausiam – 6 metų – laikotarpiui akredituotos 32 (58%) studijų programos, o 3 studijų metams 23 (42%) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 2 koleginių studijų programos, 11 bakalauro studijų programų ir 19 magistrantūros studijų programų. 3 metams akredituota 1 koleginių studijų programa, 9 bakalauro studijų programos ir 13 magistrantūros studijų programų (žr. 2 pav.). Neakredituotinių studijų programų nebuvo.

2 pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos Fizinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Ekspertų nuomone, fizinių mokslų srityje vykdomų studijų programų išskirtine ypatybe galima įvardinti ženkliai atnaujintą materialijų išteklių bazę. Nepaisant to ekspertai pastebi, kad vis dar pasitaiko atvejų, kuomet nepavyksta rasti studijų programose rekomenduojamos mokslinės literatūros, o tarptautinių mokslinių žurnalų prieinamumas būna ribotas.

Ekspertai vertindami akademinį personalą svarbiausia problema įvardija modernių mokslinių tyrimų trūkumą ir gana menką naujausius mokslo laimėjimus atspindinčią literatūrą. Be to, ekspertų nuomone, būtina peržvelgti studentų vertinimo metodus ir patį vertinimo procesą. Egzaminai yra per lengvi ir egzaminų užduotys dažnai neleidžia įvertinti dalyko numatomų studijų rezultatų pasiekimo. Dar vienas išryškėjęs ypatumas vertinant akademinį personalą yra nepakankamas aukšto lygio kvalifikacijas įgijusių jaunų mokslininkų pritraukimas į studijų programą. Ekspertų nuomone, tai labai neigiamai atsiliepia studijų programų kokybei ir tęstinumui. Taip pat ekspertai pastebi, kad kai kuriuose universitetuose yra numatyta net apie 70 procentų darbo laiko skirti pedagoginiam darbui ir tik 30 procentų mokslinei veiklai. 30 procentų mokslinei veiklai, anot ekspertų, yra labai žemas reikalavimas. Toks pedagoginio darbo krūvis palieka per mažai laiko mokslinei veiklai ir gali turėti įtakos dėstytojų kokybei.

Minėtu laikotarpiu vertintose programose ekspertai taip pat pasigedo tarptautiškumo. Ekspertai akcentuoja, kad tarptautiškumas yra daugialypė užduotis, kuri apima tarptautinio akademinio judumo programas, užsienio kalbos politiką ir jungtines programas, bendrus projektus, tarptautines konferencijas, vizituojančius dėstytojus ir kitą tarptautinę veiklą. Jų nuomone, aukštojo mokslo institucijos turėtų atsiverti tarptautinei mokslinei bendruomenei ir siūlyti daugiau paskaitų – ypač antrosios pakopos lygmeniu – dėstomų anglų kalba.

Labai dažnai pasitaiko, kad studijų programos turinys nėra pakankamai lankstus prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių. Viena iš priežasčių, ekspertų nuomone, galėtų būti organizuoto bendradarbiavimo tarp

aukštųjų mokyklų ir pramonės trūkumas, o taip pat ir gana dideli skirtumai tarp dėstytojų atlyginimų ir tos pačios kvalifikacijos specialistų atlyginimų darbo rinkoje.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Analizuojamose vertinimo išvadose labai gerai įvertinta programos tikslų ir studijų rezultatų sritis pasižymėjo tuo, kad programos tikslai yra orientuoti į pramonę ir nacionalinius šalies poreikius. Labai gerą balą šios srities vertinime ekspertai skyrė tuomet, kai buvo akivaizdu, kad programos tikslai yra orientuoti į pasaulietiško žmogaus, kuris gebėtų sėkmingai integruotis į modernią Europos visuomenę, rengimą. Taip pat gerus įvertinimus šioje srityje gavusios studijų programos pasižymėjo tuo, kad studijų rezultatai labai aiškiai ir nedviprasmiškai nurodė, ką absolventas turėtų žinoti ir gebėti atlikti baigęs konkrečią studijų programą. Ekspertai pabrėžia kaip stiprybę labai aiškią studijų rezultatų formulotę bei tai, jog jie yra apsiekami ir išmatuojami. Anot ekspertų, tokius studijų rezultatus pasiekę absolventai yra puikiai pasirengę tęsti tolimesnes studijas įvairiose kryptyse.

Dažniausiai fizinių mokslų srities studijų programų tikslai ir numatomi studijų rezultatai buvo įvertinti teigiamai. Tačiau ekspertų išvadų analizė atskleidė, kad žemą balą šios srities vertinime ekspertai skyrė dėl studijų rezultatų formuluočių. Jų nuomone, ambicingai formuluojami studijų rezultatai yra labai sunkiai pasiekiami per programos įgyvendinimui numatytą laiką. Ekspertai skirdami žemą balą šios srities vertinime rekomenduoja programų rengėjams iš naujo peržiūrėti studijų programų turinį ir išgryninti, kurie programos dalykai gali arba turėtų būti orientuoti į specifinius studijų rezultatus. Kai kurių studijų programų pavadinimai taip pat neatspindi nei programų turinio, nei numatytų studijų rezultatų.

2. Programos sandara

Studijų programų vertinimo išvados, kuriose įvertinimas programos sandaros srityje yra aukštas pasižymi tuo, kad programos sandaros sritis atitinka visus svarbiausius vertinimo kriterijus. Tokia programos sandara siejasi su numatoma studijų rezultatais, o programos turinyje naudojama naujausia mokslinė informacija. Taip pat ekspertai pažymi, kad studijų programose studijų dalykai yra išdėstyti nuosekliai, o bendrieji universitetiniai studijų dalykai siejasi su kryptimi, kurioje studijų programa yra vykdoma.

Vertinant fizinių mokslų srities vertinimo išvadas studijų programų sandarai ekspertai daug pastabų neturėjo. Visų analizuojamu laikotarpiu vertintų studijų programų sandara atitinka teisės aktų reikalavimus. Tačiau ekspertai pastebėjo, kad dažnu atveju dalykų aprašymai neapima programoje iškeltų studijų rezultatų. Ekspertai pabrėžia, kad pasiekti numatytus studijų rezultatus yra būtina sudaryti tinkamą programos sandarą, tačiau pasitaiko, kad vertintose studijų programose populiariau numatyti plačius praktinius gebėjimus ir kompetencijas studijų rezultatuose, tačiau jiems pasiekti programoje numatomi konkretūs dalykai.

3. Personalas

Atlikus vertinimo išvadų personalo srities analizę, kur šios srities vertinimas yra labai aukštas, galima įvardinti, jog kaip stiprybę ekspertai įvardino dėstytojus, kurie turi ilgametę mokslinio ir pedagoginio darbo patirtį. Dar viena stiprybė pažymima tai, kad dėstytojai yra aktyvūs mokslininkai, atlieka mokslinius tyrimus, užsiima moksline veikla ir publikuoja savo mokslinės veiklos rezultatus

nacionaliniuose ir tarptautiniuose žurnaluose, o programoje dirbančių dėstytojų moksliniai darbai tiesiogiai siejasi su jų dėstomais dalykais.

Analizuotose išvadose ekspertai turėjo nemažai pastabų šios srities vertinime. Vertinant dėstytojų skaičiaus pakankamumą numatomiems studijų rezultatams pasiekti ekspertai atkreipia dėmesį į atvejus, kuomet dėstytojas studijų programoje yra atsakingas už tris ir daugiau dėstomus dalykus, kurie yra skirtingose kryptyse. Ekspertams tai parodo, kad ne tik yra nepakankamas dėstytojų skaičius programoje, bet ir verčia abejoti tokių dėstytojų kvalifikacija, kas tiesiogiai atsiliepia studijų programų kokybei.

Programos, kuriose prastai įvertinta personalo sritis pasižymi tuo, kad buvo identifikuotas ganėtinai menkas dėstytojų aktyvumas atliekant mokslinius tyrimus, dalyvaujant tarptautiniuose projektuose ar konferencijose. Ekspertų nuomone didžioji dalis studijų programos dėstytojų neatlieka tyrimų, kurie būtų tiesiogiai susiję su jų dėstomais dalykais. Taip pat pasitaiko dėstytojų, kurie labai neigiamai atsiliepia apie mokslinės veiklos būtinumą jų darbe, bei tarptautinių mokslinių projektų svarbą. Žemus įvertinimus personalo srityje gavusiose išvadose minima, jog didžioji dalis dėstytojų rengiamų mokslinių straipsnių publikuojami tik nacionaliniuose mokslo žurnaluose. Ekspertai akcentuoja labai menką dėstytojų tarptautinį judumą. Dažnu atveju jis yra neproporcingai pasiskirstęs tarp programoje dirbančių dėstytojų ir dažniausiai apsiriboja keletu pagrindinių aukštųjų mokyklų Europoje.

Ekspertai atkreipia dėmesį, kad ilgesnėje perspektyvoje fizinių mokslų srities studijų programose būtina apsvarstyti jaunų dėstytojų ir mokslininkų pritraukimą. Aukštosios mokyklos turėtų užtikrinti sklandesnį jaunų mokslininkų tapimą profesoriais ir sklandesnį naujų atsakomybių ir pareigų perėmimą. Pastebėta tendencija, kad dėstytojai turi labai didelį pedagoginio darbo krūvį, o tai tiesiogiai atsiliepia jų mokslinei veiklai.

4. Materialieji ištekliai

Studijų programų išvadose, kuriose materialieji ištekliai įvertinti labai gerai, eksperimentinė įranga moksliniams tyrimams naudojamiems studijų procese yra pačių aukščiausių standartų. Ekspertai vertinimo išvadose teigia, kad studentai noriai naudojasi bibliotekos ištekliais ir kompiuterizuotomis darbo vietomis. Aukštosiose mokyklose veikia bevielis internetas. Intranetas suteikia prieigą prie duomenų bazių ne tik dėstytojams bet ir studentams jungiantis iš namų ar kito kompiuterio. Viena iš stipriųjų šios srities pusių ekspertų įvardijamas akivaizdus materialijų išteklių atnaujinimas per paskutinius penkis metus, kuris pagrindžiamas tiek dokumentais tiek ir pademonstruojamas vizito metu. Ekspertai šios srities vertinimui skyrė gerus balus akcentuodami, kad yra aiškiai identifikuotas mokymo bazės modernizavimo planas orientuotas į technologines inovacijas ir šiuolaikinę studijų aplinką.

Tuo tarpu išvadose, kuriose materialijų išteklių sritis buvo įvertinta žemu balu, ekspertai pastebi, kad studentams ne visuomet yra suteiktos licencijos naudotis esama programine įranga. Anot ekspertų matoma pažanga materialijų išteklių srityje. Daugumoje aukštųjų mokyklų veikia skaitmeninė biblioteka ir prenumeruojamos duomenų bazės, tačiau prieigos galimybės ir prenumeruojami leidiniai galėtų būti didesni. Išvadose pabrėžiamas trūkumas kai kurių duomenų bazių, kurios yra būtinos tiek dėstytojų mokslinei veiklai tiek studentams, kurie studijuoja magistrantūros studijų programose. Pagrindinė paskaitose naudojama ir rekomenduojama literatūra yra lietuvių kalba. Ekspertai rekomenduoja didinti literatūros užsienio kalbomis skaičių akcentuodami literatūros anglų kalba būtinybę, kadangi tai leistų susipažinti su naujausiais moksliniais pasiekimais.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Atlikus ekspertų parengtų išvadų analizę studijų eigos ir vertinimo srityje galima konstatuoti, kad fizinių mokslų srities studijų programose studentų skaičius pastaruosius metus išlieka ženkliai nepakitęs, o taip pat studentų įstojimo balas kasmet kyla. Aukštu balu įvertintos šios srities išvados pasižymi tuo, kad absolventai, kurie pratęsė studijas magistrantūros programose, įrodė, kad įgytos žinios buvo naudingos. Kiti absolventai, kurie įsidarbino pagal įgytą specialybę taip pat įrodė, kad žinios, įgytos jų studijose, suteikė reikalingų žinių. Ekspertai kaip stiprybę įvardino ir studijų programose naudojamus įvairius dėstymo būdus, kurie leidžia pasiekti numatomus studijų rezultatus.

Tuo tarpu žemą įvertinimą studijų eigos ir jos vertinimo srityje gavusių studijų programų išvadose ekspertai akcentuoja žemą studentų tarptautinį judumą. Dažniausiai tai lemia nepakankama tokios galimybės reklama aukštosiose mokyklose. Ekspertai pabrėžia, kad dauguma studentų išreiškia norą dalyvauti tarptautinio akademinio judumo programose, tačiau studentų žinios apie šią galimybę ir kaip ją pasinaudoti yra labai ribotos. Ekspertai pastebėjo ir kitų problemų studijų eigoje. Atliekant studijų programų vertinimus buvo nustatyta, kad studentams pateikiant kurso medžiagą dažnai naudojamos kelios elektroninės platformos, kas sukelia nepatogumų studentams. Tokiu atveju jie turi keletą skirtingų darbo aplinkų, kurioms reikalingi skirtingi prisijungimo būdai.

Ekspertai vizitų į aukštąsias mokyklas metu taip pat susipažindavo su baigiamaisiais darbais, kursiniais darbais ar egzaminų medžiaga. Labai dažnai šios srities žemas įvertinimas išvadose atspindėdavo ekspertų rekomendacija pagerinti magistro darbų mokslinį lygį. Jų nuomone kai kurie moksliniai darbai yra per aukštai įvertinti atsižvelgiant į jų vertinimo kriterijus ir magistro darbų turinį. Ekspertai pabrėžia, kad tokie magistro darbai nesiekia Europos aukštosiose mokyklose įprasto magistro darbų lygio.

Ekspertų išvadose įvardijama gana dažna problema, kuomet aukštosios mokyklos neturi susitarimų su pramonės įmonėmis dėl studentų praktikos atlikimo. Anot ekspertų tokie susitarimai palengvintų studijų programos sklandų įgyvendinimą ir padėtų pasiekti praktikos metu keliamus reikalavimus studentui.

6. Programos vadyba

Atlikus fizinių mokslų srities vertinimo išvadų analizę paaiškėjo stiprybės, kurias dažniausiai įvardijo ekspertai suteikdami labai gerą bala programos vertinimo srityje. Ekspertai labai gerai vertino programos vadybą tuomet, kai puikiai matosi kaip išorinio ir vidinio vertinimo rezultatai yra įgyvendinami studijų programose atsižvelgiant į socialinių partnerių, studentų ir išorinių ekspertų rekomendacijas. Gera aukštųjų mokyklų praktika įvardinama efektyvi kokybės užtikrinimo sistema, kuri aiškiai paskirsto atsakomybes skirtingiems studijų programos įgyvendinime dalyvaujantiems asmenims.

Ekspertai ypatingai akcentuoja aktyvų bendravimą su socialiniais partneriais. Tokio bendradarbiavimo rezultatas – pasirašytos sutartys su visa eile verslo ir valstybinių institucijų partnerių, priimančių studentus į praktiką.

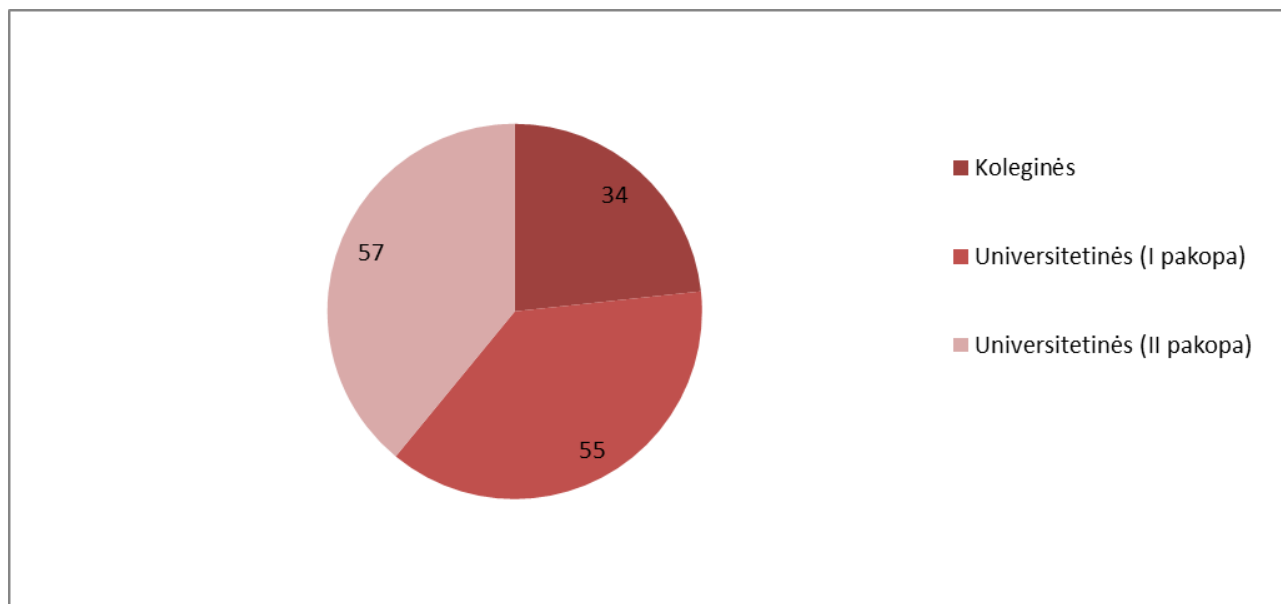
Tuo tarpu žemesniais balais įvertinta programos vadybos sritis pasižymėjo šiais trūkumais: nors daugumoje vertintų studijų programų vidinė studijų kokybės užtikrinimo sistema yra įdiegta, tačiau vis dar pasitaiko atvejų, kuomet aukštoji mokykla neturi apsibrėžtų ir aprašytų formalijų kokybės užtikrinimo reikalavimų. Ekspertai akcentuoja, kad tokiais atvejais nėra aišku, kas atsakingas už studijų programos priežiūrą ir sklandų vykdymą. Taip pat nėra paskirstyta atsakomybė ir aiškiai atskirta, kas administruoja studijų programą ir kas koordinuoja kasdienius su programa susijusius procesus.

Ekspertai pastebėjo, kad labai dažnai aukštosios mokyklos negali pateikti konkrečios informacijos, kuri buvo gauta iš socialinių partnerių ar studentų. Aukštosios mokyklos vis dar orientuojasi į neformalų bendravimą su socialiniais partneriais. Ekspertai taip pat pasigenda konkrečių veiksmų atsižvelgiant į grįžtamąjį ryšį gautą tiek iš studentų, tiek iš socialinių partnerių.

Ekspertai akcentuoja, kad grįžtamasis ryšys iš studentų būtų renkamas kiekvieną mėnesį, o veiksmai, kurių buvo imtasi atsižvelgiant į surinktą informaciją būtų viešinami. Taip pat ekspertai pastebėjo, kad ne visos aukštosios mokyklos įgyvendina rekomendacijas, kurios buvo pateiktos praėjusio išorinio vertinimo metu.

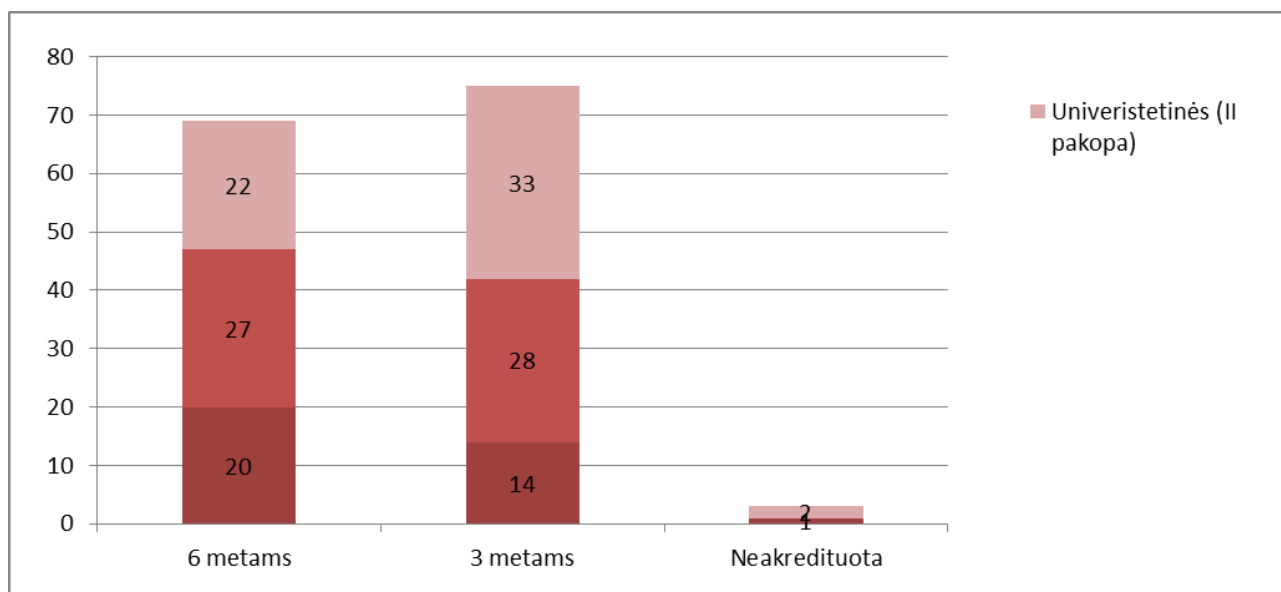
Technologijos mokslų srities apžvalga

Per 2010 – 2013 m. laikotarpį Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 148 vykdomas technologijos mokslų srities studijų programas. 2010 m. buvo įvertinta 37 studijų programų, 2011 m. 30 studijų programų, 2012 m. – 57 studijų programų, 2013 m. – 24 studijų programų. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 34 koleginių studijų programų, bakalauro studijų programų įvertinta 55, o magistrantūros – 57.

1. pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos Technologijos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Per analizuojamą laikotarpį 3 (2%) studijų programos buvo įvertintos neigiamai (dvi magistrantūros ir viena koleginių studijų). 6 metams akredituotos 69 (47%) studijų programos, o 3 studijų metams 76 (51%) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituota 20 koleginių studijų programų, 27 bakalauro studijų programų ir 22 magistrantūros studijų programų. 3 metams akredituota 14 koleginių studijų programų, 28 bakalauro studijų programų ir 33 magistrantūros studijų programų (2. pav.)

2. pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos Technologijos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Analizuojant 2010-2013 metais ekspertų įvertintų technologijos mokslų srities studijų programų vertinimo išvadas išryškėjo keletas esminių tendencijų. Anot ekspertų Lietuvos aukštosios mokyklos dažnai veikia regioniniu lygmeniu. Nėra aiškios strategijos tapti konkurencingiems tarptautiniu mastu, kas yra neišvengiama aukštosioms mokykloms, siekiančioms išlikti ir sėkmingai plėstis. Ekspertai pabrėžia, kad labai didelis dėmesys turi būti skirtas tarptautiškumui ir tarptautinio lygmens technologijos mokslų tyrimams. Užsienio kalbų žinios, dalyvavimas tarptautinių mainų programose turėtų būti visomis priemonėmis remiamas ir skatinamas.

Taip pat ekspertai, atlikdami studijų programų vertinimus, pasigedo strateginės plėtros planavimo požymių. Vis dar dažnai pasitaiko kuomet darbdavių grupių darbas ir pasiūlymai nėra formalizuojami. Ekspertai dažnai pabrėžia, kad planuojant studijų programų ateities strategiją socialiniai partneriai turi būti labiau įtraukti ir jų indėlis labiau matomas. Taip pat ekspertai pastebi, kad dėstytojai turėtų siekti sudaryti kuo daugiau kontraktų su pramone, konsultuoti ir įsitraukti į jungtinius projektus.

Didžiojoje dalyje vertintų programų ekspertai identifikavo labai žemą studentų dalyvavimą tarptautinio akademinio judumo programose. Ekspertų nuomone tokią situaciją lemia nepakankamas finansavimas, prastos užsienio kalbos žinios (ypatingai anglų) ir svarbiausia, tarptautiškumo kultūros aukštojoje mokykloje nebuvimas. Ekspertų nuomone vertintose programose būtina skirti daugiau dėmesio studentų tarptautiniam judumui skatinti. Daugumoje atvejų aukštosiose mokyklose taip pat būtina plėsti dėstytojų akademinį judumą. Aukštosios mokyklos turėtų ieškoti būdų motyvuoti studentus rinktis inžinerines studijas Lietuvoje, ieškoti studentų ne tik šalyje, bet ir už jos ribų, kurti gerą Lietuvos aukštojo mokslo įvaizdį.

Tuo pačiu ekspertai pastebi, kad labai dažnai dėstytojai turi didelį (ypač turint mintyje baigiamųjų darbų priežiūrą) dėstyto krūvį, kuris nėra būdingas Vakarų Europos universitetų dėstytojams. Aukštųjų mokyklų taisyklės nustatančios darbo krūvį yra labai skirtingos ir sudėtingos. Ekspertai pabrėžia būtinybę skirti laiko ir lėšų dėstytojų didaktiniam parengimui. Tai ypač svarbu jaunesniems dėstytojams. Vis dėlto galimybės dėstytojams tobulėti, kurias suteikia aukštoji mokykla, yra pakankamai geros. Ekspertai ypač pabrėžia galimybes dalyvauti tarptautinėse ir nacionalinėse konferencijose, deja dalyvavimo rodikliai yra žemi. Iš dalies tai atspindi bendrą dėstytojų motyvaciją.

Ekspertai daugumoje vertintų technologijos srities studijų programų pastebėjo, kad reikšminga dalis dėstytojų yra pensinio amžiaus. Atsižvelgiant į tai aukštosios mokyklos turėtų numatyti naujų mokslininkų pritraukimo strategiją ir priemones, padėsiančias užtikrinti tinkamą esamų dėstytojų kvalifikaciją.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

2010-2013 metais vertintų studijų programų išvadose ekspertai skyrė aukščiausius balus šioje vertinimo srityje tuomet, kai programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai būdavo paremti aktualia darbo rinkos situacija ir analize. Stiprybe įvardijamas studijų rezultatų aiškus susiejimas su programos tikslais ir paskirtimi. Ekspertai pabrėžia, kad aiškiai suformuluoti studijų tikslai ir numatomi rezultatai užtikrina jog bus įgyti būtini gebėjimai ir žinios, bei bus parengti aukštos kvalifikacijos specialistai, kurie bus įgiję reikalingų mokslinių žinių, bei bus paruošti tolimesnei akademiniai karjerai.

Analizuojant vykdomų studijų programų vertinimo išvadas buvo išskirti šie dažniausiai ekspertų minimi trūkumai. Ekspertai dažnai mini, kad studijų rezultatuose neįvardintos žinios, kurias įgis absolventai. Dažnai pasitaiko, kad studijų programos tikslus tik dalinai atliepia numatomi studijų rezultatai. Taip pat pasitaiko atvejų, kuomet pats studijų programos pavadinimas ne visai dera su studijų programos tikslais ir studijų rezultatais.

Atlikus vertinimo išvadų analizę išryškėjo dažna ekspertų pastaba teigianti, kad kartais programos turinys tik dalinai dera su suteikiama kvalifikacija. Studijų programose pasitaiko atvejų, kai studijų rezultatai formuluojami siauriau negu tarptautinės rekomendacijos siūlo, o nacionalinis reguliavimas reikalauja. Taip pat žemu balu šioje vertinimo srityje įvertintose programose dažnai ekspertai mini, kad programų tikslai ir rezultatai yra susieti labai mechaniškai. Tokiu atveju rekomenduojama programos vykdytojams atlikti gilesnę analizę ir išryškinti ryšius tarp studijų programos tikslų ir studijų rezultatų. Ypatingai neturėtų būti pamiršti socialiniai ir asmeniniai gebėjimai.

Analizė parodė, jog pasitaiko, kad pagrindinis programos tikslas ir suformuluotas studijų rezultatas nėra pakankamai aiškiai tarpusavyje suderinti. Studijų rezultatai programos lygmenyje neatitinka kai kurių studijų rezultatų, suformuluotų studijų dalyko lygmenyje. Vertintose programose pasitaiko atvejų, kuomet studijų programos tikslui įgyvendinti būna suformuluoti iš viso 23 ir daugiau studijų rezultatų (rekomenduotina ne daugiau kaip 10).

2. Programos sandara

Labai gerai įvertinta programos sandaros vertinimo sritis pasižymėjo tuo, jog sandaros srityje išskiriamas modernus programos turinys ir dėstomi dalykai, kurie atitinką esamą situaciją darbo rinkoje. Ekspertai pabrėžia, kad programų turinys turėtų būti lankstus ir lengvai prisitaikantis prie pokyčių. Analizuotose išvadose išryškėjo, kad ekspertai labai gerai vertino tokį programos turinį, kuris atspindėjo pačius naujausius mokslo laimėjimus konkrečioje srityje.

Daugumoje atvejų studijų programoms reikia tik minimalių pakeitimų siekiant priartinti programos turinį prie tarptautinių standartų ir įtraukti ar apsvarstyti modernesnių ir labiau naujausius mokslinius tyrimus atspindinčių dalykų ar naudojamą literatūrą.

Vertinant studijų programų sandarą technologijos mokslų srities vykdomose studijų programose dažnai ekspertai minėjo problemą, kuomet laboratoriniuose darbuose naudojami labai primityvūs ir baziniai instrumentai. Ekspertų nuomone tai komplikuoja numatomų studijų rezultatų pasiekimą. Taip pat dažnai pasitaiko atvejų, kada dalykų ar modulių pavadinimai yra labai painūs ir sudėtingi. Pavyzdžiui dalyko pavadinimas orientuotas į teorijos pritaikymą, bet to paties dalyko turinys orientuojasi į bazines mokslines žinias. Neigiamai įvertintose studijų programose buvo išskirti atvejai, kada pagrindiniai krypties dalykai yra orientuoti ne į pagrindinę kryptį, bet į bendruosius gebėjimus arba į visai kitą kryptį.

Analizuotose studijų programose, kurios programos sandaros dalyje surinko žemus balus ekspertai dažnai pastebi, kad programos sandara būna sudaryta taip, jog būsiami absolventai specialybės dalykus pradeda studijuoti labai vėlai. Ekspertai rekomenduoja specialybės dalykus pradėti dėstyti anksčiau. Taip pat ekspertai analizuodami programos savianalizės suvestines pastebėjo, kad ne visi į programą įtraukti studijų dalykai atitinka studijų rūšį ir pakopą, o pateiktų studijų dalykų aprašuose pasigendama inovatyvių dėstymo metodų (minčių lietaus, paskaitų su diskusijomis, atvejo analizės ir pan.). Ekspertų nuomone nenaudojant inovatyvių dėstymo metodų nepakankamai skatinamas studentų savarankiškas mokymasis. Gana dažnai ekspertai paminėjo, kad studijų dalykų aprašuose nurodyta sena literatūra, kuri neatspindi naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų.

3. Personalas

Atlikus vertinimo išvadų analizę pastebėta, kad personalas ekspertų vertinimo išvadose aukščiausiu balu įvertintas tuomet, kai dėstytojai aktyviai dalyvauja moksliniuose projektuose, susijusiuose su konkrečia programa. Ekspertai stipriai mini dėstytojų kvalifikacijos kėlimą įgyvendinant pagal tematiką susijusius projektus. Taip pat teigiamai vertinamos dėstytojams sudaromos palankios sąlygos

kelti kvalifikaciją Lietuvoje ir užsienyje. Dėstytojai turi galimybę pasinaudoti viena iš profesinės kvalifikacijos kėlimo formų: stažuotė užsienio mokslo ir studijų institucijose, stažuotė gamybinėse įmonėse ir organizacijose, moksliniai tyrimai, kursai, seminarai ir pan. Kvalifikacijos kėlimui prilyginama apginta daktaro disertacija, išleista monografija, vadovėlis, atestuotas nuotolinio mokymo studijų dalykas. Labai gerai ekspertų įvertintas personalas pasižymi tuo, kad dėstytojai aktyviai dalyvauja Lietuvos ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose, kuriose pristato mokslinius pranešimus. Labai gerai įvertinto personalo svarbiausi mokslinės veiklos rezultatai publikuoti pripažintuose Lietuvos ir užsienio mokslo žurnaluose.

Žemą įvertinimą personalo srityje gavusios studijų programos pasižymėjo toliau išvardintomis neigiamomis pastabomis vertinimo išvadose. Analizuojamose studijų programose ekspertams dažnai kilo abejonių dėl dėstytojų mokslinės kompetencijos. Ekspertai nurodydavo, kad dėstytojų skaičius nėra pakankamas ir adekvatus užtikrinti skirtingų studijų rezultatų pasiekimą. To priežastimi dažniausiai minimas disbalansas tarp dėstytojų kompetencijų skirtingose disciplinose. Kitaip tariant, dėstytojų mokslinė ar praktinė veikla nėra susijusi su dėstomais dalykais, todėl kyla rimtų abejonių ar dėstytojai yra kompetentingi dėstyti tuos dalykus.

Taip pat žemą įvertinimą šioje srityje gavusios studijų programos pasižymi tuo, kad dauguma straipsnių, parašytų studijų programose dėstančių dėstytojų, daugiausiai publikuojami nacionaliniuose žurnaluose ir konferencijose. Tokie pasiekimai sunkiai galėtų būti apibūdinami kaip tarptautinės svarbos moksliniai tyrimai. Nepaisant to, tokia veikla yra pakankama, kad dėstytojų kompetencija atitiktų teisinius reikalavimus, kurie reguliuoja straipsnių publikavimo apimtį, o tai reiškia, minimalius personalui keliamus reikalavimus.

Analizuojamose išvadose ekspertai dažnai pastebi, kad dėstytojų pedagoginis darbo krūvis yra labai didelis, o tai sudaro problemų dėstytojams tobulėti atliekant mokslinius tyrimus. Ekspertai pastebi, kad didelis pedagoginis darbo krūvis neleidžia dėstytojams skirti ilgesnių laikotarpių profesinei mokslinei veiklai atlikti.

4. Materialieji ištekliai

Analizuojamu laikotarpiu technologijos mokslų vertintose programose labai gerai įvertinti materialieji ištekliai pasižymėjo modernumu. Ekspertai kaip stiprybę išskyrė tai, kad studijų procese naudojami labai įvairūs ir modernūs įrenginiai, kurie užtikrina užsibrėžtų studijų rezultatų pasiekimą. Programose naudojami materialieji ištekliai skatina studentų praktinių įgūdžių lavinimą bei yra tiesiogiai susiję pramonėje naudojamais ir reikalingais įgūdžiais.

Ekspertų nuomone labai geri materialieji ištekliai pasižymi ir tuo, kad kompiuterinėse auditorijose esančiuose kompiuteriuose yra įdiegta specializuota programinė įranga, kuri yra prieinama studentams. Studentams prieinamos gausios duomenų bazės bei užsienio literatūra.

Tuo tarpu analizuojant materialijų išteklių vertinimo sritį, kurioje skirtas vertinimo balas buvo žemas, ekspertų išvadose minimi trūkumai susiję su specialios konkrečiai programai skirtos įrangos ar laboratorijų trūkumu. Ekspertai akcentuoja, kad nėra specialiųjų, būtent konkrečios programos specifikai ir studijų rezultatų pasiekimui pritaiktų įrenginių arba naudojami tik minimalūs įrenginiai, kurie gali suteikti tik minimalias žinias.

Ekspertai taip pat dažnai išvadose mini studijų procese naudojamos informacijos platinimo būdų trūkumą. Ekspertai pasigenda modernių elektroninių priemonių naudojimo informacijos apsikeitimui tarp dėstytojų ir studentų. Jų nuomone studijų programose turėtų būti plačiau naudojamos elektroninės platformos tokios kaip Moodle. Ekspertai rekomenduoja, kad visi dėstomi dalykai turėtų elektronines prieigas studentams.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Dažniausiai ekspertų išskiriamos stiprybės studijų eigos ir vertinimo srityje orientuotos į studentų įsidarbinamumo galimybes. Anot ekspertų gerą studijų įgyvendinimą parodo tai, kad dauguma absolventų įsidarbina pagal specialybę. Vis dėlto ekspertai pastebi, kad studentų įsidarbinimo rodikliai priklauso ne tik nuo įgytos specialybės, bet ir nuo ekonominės šalies situacijos.

Dar viena labai svarbi šios vertinamos srities stiprybė yra ta, jog studijų programoje studentai rengia mokslinius darbus, kurie yra puikus įvadas ir pasiruošimas baigiamajam darbui. Taip pat baigiamieji darbai yra orientuoti į darbo rinkos specifiką ir pritaikomumą darbo rinkoje. Ekspertai pabrėžia, kad tokie darbai skatina studentus dalyvauti taikomojoje mokslinėje veikloje.

Kaip vieną iš gerųjų pavyzdžių ekspertai išskiria tai, jog skatinant studentų motyvaciją studijų programos absolventai, sėkmingai dirbantys pagal specialybę yra kviečiami pasidalinti sėkminga patirtimi ir supažindinti studentus su karjeros galimybėmis. Taip pat ekspertai stiprybe įvardija karjeros centrų veiklą aukštosiose mokyklose. Šie centrai padeda studentams planuoti savo profesinę karjerą, padeda spręsti su darbu susijusius klausimus.

Labai gerą įvertinimą studijų eigos ir jos vertinimo srityje gavusios programos pasižymi tuo, kad studentams suteikiama visa informacija apie studijų programą, vertinimo procedūras, dėstomo dalyko naudą jų profesijai. Studentai gali susipažinti su naujausiais tyrimais ar dėstytojų įgyvendintais projektais katedroje.

Analizuojamuoju laikotarpiu studijų eigą ir jos vertinimą ekspertai dažniausiai vertino gerai. Visgi beveik visose programų vertinimo išvadose ekspertai akcentavo studentų akademinio judumo trūkumą. Ekspertai pabrėžia, kad studentai turėtų aktyviau naudotis jiems skirtomis akademinio judumo programomis, o aukštosios mokyklos turėtų aktyviau viešinti šių programų naudą ir skatinti studentus aktyviai jose dalyvauti.

6. Programos vadyba

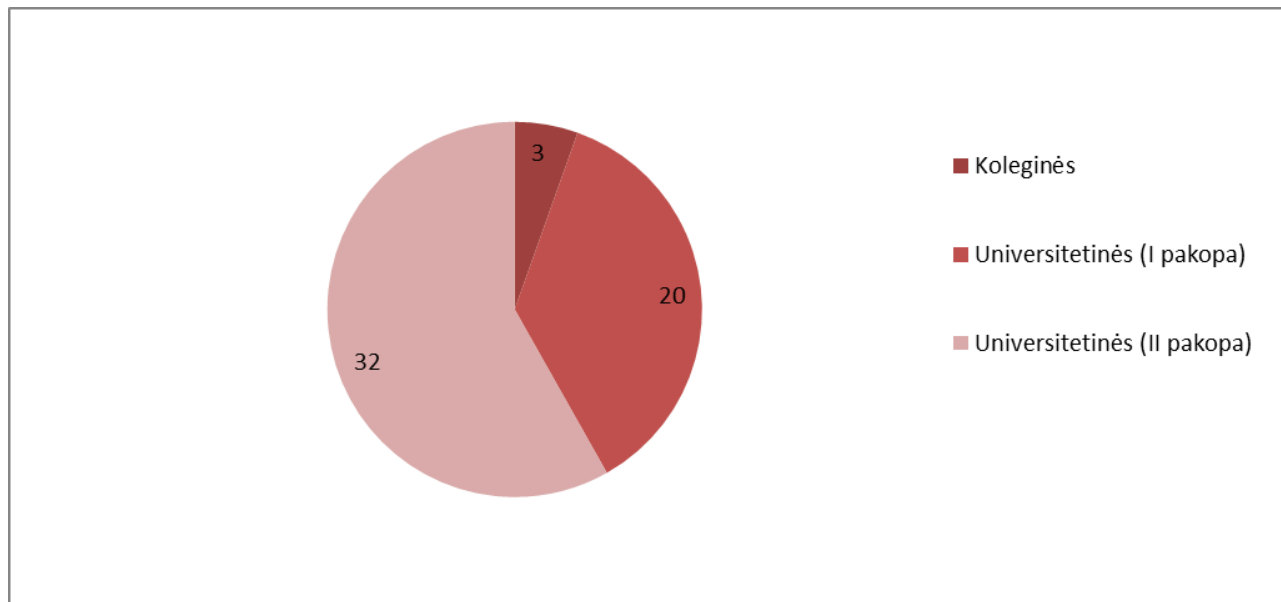
Labai gerą vertinimą programos vadybos srityje ekspertai skyrė tais atvejais, kuomet yra akivaizdus socialinių partnerių įsitraukimas į studijų programų tobulinimą. Kaip stiprybę ekspertai išskyrė efektyvų grįžtamojo ryšio rinkimą ir surinktos informacijos naudojimą praktikoje tobulinant studijų programą. Ekspertai teigiamai vertino kokybės užtikrinimo sistemų veiklą, kuomet visi sistemos dalyviai žino savo funkcijas.

Analizuojamo laikotarpio vertinimo išvadose ekspertai akcentavo kokybės užtikrinimo procesų svarbą studijų programose. Anot ekspertų kai kuriose aukštosiose mokyklose tam tikri kokybės užtikrinimo procesai, tokie kaip duomenų ir grįžtamojo ryšio rinkimas iš socialinių partnerių ir studentų, dar yra tik kūrimo stadijoje. Ekspertai vienareikšmiškai teigia, kad socialinių partnerių ir studentų įtraukimas į studijų kokybės gerinimą ir studijų programos turinio pokyčius būtų naudingas studijų programoms.

Ekspertai rekomenduoja skirti daugiau dėmesio ir išteklių kuriant sisteminį įrankį kokybės užtikrinimui. Pabrėžiama, kad vidinis kokybės užtikrinimas yra svarbus ne tik universiteto lygmeniu, bet ir studijų programos lygmenyje.

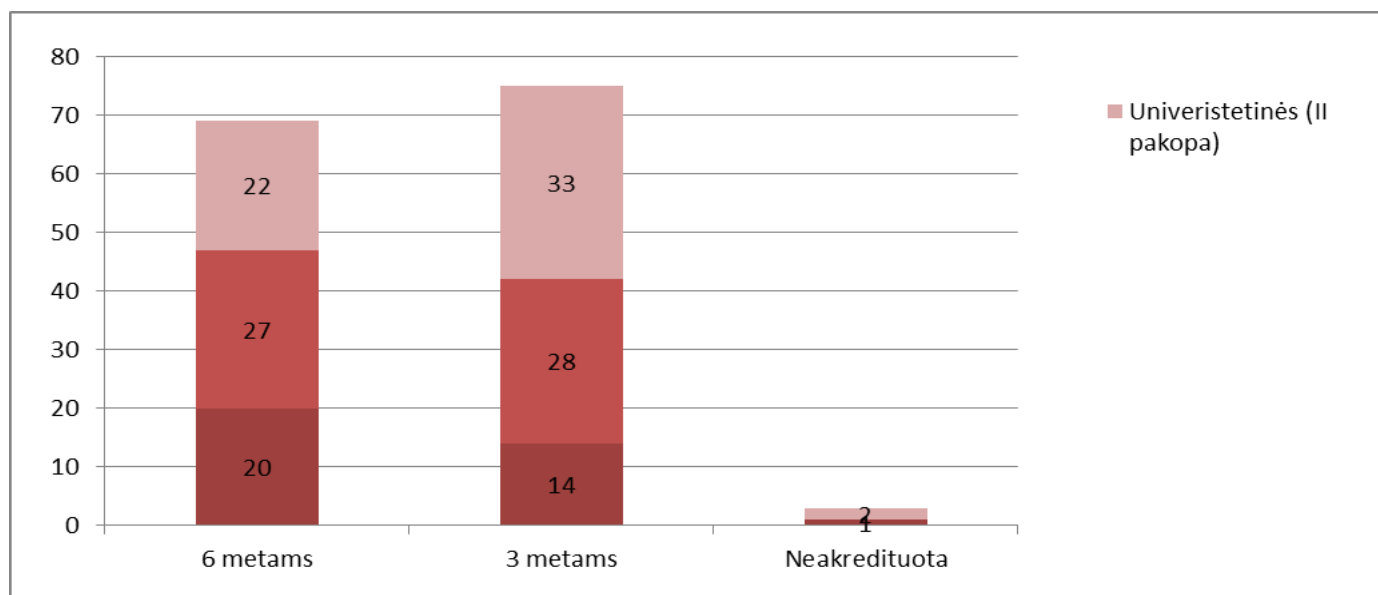
Biomedicinos mokslų srities apžvalga

2010-2013 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 57 vykdomas biomedicinos mokslų srities studijų programas. 2010 m. buvo įvertinta 21 studijų programa, 2011 m. – 5, 2012 m. – 13, 2013 m. – 18 studijų programų. Daugiausia šios srities studijų programų buvo įvertinta 2010 m., pakartotinis daugelio studijų programų vertinimas, atsižvelgiant į akreditavimo terminus, atliktas dar nebuvo. Analizuojamu laikotarpiu įvertinta 19 koleginių, po 17 pirmosios ir antrosios pakopos universitetinių ir 4 vientisųjų studijų programos (žr. 1 pav.).

1. pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos biomedicinos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Visos biomedicinos mokslų srities studijų programos buvo įvertintos teigiamai. 25 (44%) studijų programos akredituotos 6 studijų metams, 32 (56%) studijų programos – 3 studijų metams. Iš jų 6 studijų metams akredituotos 8 koleginių studijų, 6 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 8 antrosios pakopos universitetinių studijų ir 3 vientisųjų studijų programos. 3 studijų metams akredituota 11 koleginių studijų, 11 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 9 antrosios pakopos universitetinių studijų ir 1 vientisųjų studijų programa (žr. 2 pav.).

2 pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos biomedicinos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, pakopą (vnt.))

Biomedicinos mokslų srityje vykdomų studijų programų išskirtine ypatybe galima įvardinti jų atitikimą tam tikras profesijas reguliuojančių teisės aktų nuostatomis tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Taip pat pažymėtina, kad biomedicinos mokslų srities studijų programos yra orientuotos į taikomąją veiklą – pasižymi praktine orientacija ir yra pagrįstos visuomenės poreikiais. Vis dėlto praktinė orientacija, anot studijų programas vertusių ekspertų, turėtų būti grindžiama periodiškai atliekama darbo rinkos poreikių analize, siekiant aukštų absolventų įsidarbinimo rodiklių bei darbo rinkos poreikius atitinkančių kompetencijų ugdymo. To analizuojamu laikotarpiu (2010-2013 m.) vertintos studijų programos stokojo.

Minėtuojų laikotarpiu taip pat vyravo netinkamai parengiamų baigiamųjų darbų santraukų problema. Ekspertų vertinimui pateiktų baigiamųjų darbų santraukoms būdingi šie trūkumai: neaiškus baigiamojo darbo (tyrimo) objektas, neaprašoma tyrimo metodologija, nesupažindinama su esminiais atlikto mokslinio tyrimo rezultatais. Pastaroji tendencija ne tik neužtikrina tarptautiškumo, tačiau tam tikrais atvejais studento mokslinį indėlį paverčia niekiniu.

Dar vienas išryškėjęs ypatumas vertinant biomedicinos srities studijų programas yra ne visuomet aiškus pasirinkimas jas vykdyti tam tikroje studijų pakopoje. Kaip pavyzdį galima būtų paminėti, antrosios pakopos studijas, kai atsižvelgiant į studijų programų numatomus studijų rezultatus, programų sandarą, darbo rinkoje vyraujančią situaciją bei tarptautinius standartus, studijų programa siekiama ruošti specialistus išskirtinai praktinei veiklai vykdyti. Atkreiptinas dėmesys, kad ne tik tarptautinės, tačiau ir lietuvių ekspertų grupės akcentavo poreikį spręsti minėtąją problemą, nes ji iškreipia darbo rinkos sektorių, taip pat turi įtakos aukštojo mokslo nuvertėjimui.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Studijų programų tikslai ir numatomi studijų rezultatai labai gerai įvertintų studijų programų atžvilgiu yra apibrėžti integruojant bendrųjų ir specialiųjų kompetencijų ugdymą, turint tikslą sudaryti darnią mokymo ir mokymosi sistemą. Pažymėtina, kad į studijų programose periodiškai atliekamą tikslų ir numatomų studijų rezultatų peržiūrėjimą yra įtraukiami visi socialiniai dalininkai. Taip pat daugelio aukščiausiu balu (4) įvertintų studijų programų tikslams ir numatomiems studijų rezultatams, anot ekspertų, būdingas jų orientavimas į teorinių žinių praktinį pritaikymą. Tai atsispindi ir studentų baigiamuosiuose darbuose (rengdami baigiamuosius darbus studentai atlieka mokslinius tyrimus). Kadangi baigiamieji darbai reprezentuoja studentų įgytas žinias bei gebėjimus, tuo pat metu tampa galimas studijų programos numatomų studijų rezultatų pasiekimo įvertinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad didžiąja dauguma atvejų ekspertai baigiamuosius studentų darbus įvertino kaip gerai parengtus (išskyrus baigiamųjų darbų santraukas, žr. aukščiau). Tai suponuoja studijų programų tinkamą pagrindimą akademiniiais ir tam tikru mastu profesiniais poreikiais.

Pereinant prie srities silpnybių, akcentuotina, kad dažniausiai biomedicinos mokslų srities studijų programų tikslai ir numatomi studijų rezultatai buvo įvertinti tik kaip atitinkantys minimalius reikalavimus, dėl per abstrakčių studijų tikslų ir numatomų studijų rezultatų formuluočių, taip pat dėl neaiškių nustatytų sąsajų tarp studijų dalykų numatomų studijų rezultatų ir studijų dalykų turinio. Kitaip tariant, žvelgiant į studijų dalykų turinį ne visuomet yra akivaizdu, ar programos numatomi studijų rezultatai bus pasiekti bei, apskritai, ar per numatytą studijų dalyko dėstymo laikotarpį yra įmanoma pasiekti numatomus studijų rezultatus. Ekspertų grupės vertindamos studijų dalykų numatomus studijų rezultatus (atitinkamai ir studijų programų turinį) taip pat nemažai pastabų pateikė dėl vis dar pasitaikančios studijų dalykų numatomų studijų rezultatų orientacijos ne į studentą, o į dėstantį personalą. Tai iš esmės prieštarauja į studentą orientuoto mokymo koncepcijai.

2. Programos sandara

Pagrindine biomedicinos mokslų srities studijų programų sandaros stiprybe ekspertai įvardino studijų dalykų išdėstymą siekiant integruoti teorines ir praktines žinias. Tokia studijų programų sandara atitinkamai sąlygoja dėstytojų bei studentų vertinimo metodų įvairovę. Taip pat pažymėtina, kad studijų programose studijų dalykai daugeliu atvejų yra išdėstyti nuosekliai.

Vertinant studijų programų sandarą, buvo pateikta nemažai pastabų dėl dėstomų bendrųjų universitetinių studijų dalykų orientavimo į studijų kryptį, kurioje studijų programa yra vykdoma, stokos, per mažo laisvai pasirenkamų studijų dalykų skaičiaus bei įvairovės. Tai, anot ekspertų, tam tikru mastu sąlygoja fragmentiškumą studijose, o kartu ir kliūtis įgyvendinant siekį žinias integruoti į vieningą mokymo / mokymosi sistemą. Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį į įsivyravusią tendenciją į studijų planą įtraukti privalomus itin mažos apimties studijų dalykus, kurie riboja studijų programų kompleksumą.

Dar viena itin dažnai pasitaikiusi ekspertų pastaba yra susijusi su studentų praktikomis – studentai per trumpai atlieka praktikas, jų įvairovė nedidelė, taip pat praktikos turėtų prasidėti pirmaisiais studijų metais, priešingu atveju nėra užtikrinamas reikiamų įgūdžių įgijimas (nepasiekiami numatomi studijų rezultatai). Anot ekspertų, minėtieji trūkumai, siekiant tobulinti studijų programas, turėtų būti šalinami nedelsiant.

3. Personalas

Akademinių personalo skaičius ir kvalifikacija, 6 studijų metams akredituotų studijų programų atžvilgiu, yra įvertinti kaip daugiau nei pakankami numatomiems studijų rezultatams pasiekti – dėstytojai yra ne tik sukaupę ilgametę dėstytojų patirtį, aktyviai vykdo mokslinius tyrimus, tačiau tuo pat metu paraleliai užsiima ir praktine veikla.

Tobulintina sritimi (3 studijų metams akredituotos studijų programos) vertinant dėstytojų kvalifikaciją galima įvardinti jų nepakankamą įsitraukimą į mokslo tiriamąją veiklą bei atitinkamai žemus publikavimo aukšto lygio tarptautiniuose mokslo žurnaluose rodiklius. Pastarosios srities silpnybės tiesiogiai koreliuoja su inovatyvių dėstytojų metodų taikymo bei rėmimosi naujausiais moksliniais tyrimais dėstytojų procese stoka. Ekspertai taip pat dažnai atkreipė dėmesį į Lietuvoje vis dar nesukuriamas sąlygas dėstytojams išeiti kūrybinių atostogų, kurios kompensuotų laiko mokslinių tyrimų vykdymui trūkumą.

Vertinant dėstytojų dalyvavimą tarptautinėse konferencijose, stažuotėse, seminaruose bei mainų programose, didžiąja dauguma atvejų buvo akcentuota, kad neaktyviam įsitraukimui į šias veiklas įtakos gali turėti ne tik finansiniai suvaržymai ar menkos užsienio kalbos žinios, bet ir vyraujantis požiūris, kad dėstytojų kvalifikacijos tobulinimui svarbiausias yra mokslinių tyrimų vykdymas, o tarptautinis akademinis judumas (neįskaitant tarptautinių mokslinių tyrimų) yra antraeilis dalykas. Šis požiūris taip pat riboja galimybes į studijų procesą įtraukti vizituojančius dėstytojus, kurių dalijimąsi patirtimi vienareikšmiai teigiamai vertina tiek studijų programų dėstytojai, tiek studentai.

4. Materialieji ištekliai

Didžiosios daugumos biomedicinos mokslų srityje vykdomų studijų programų materialiuosius išteklius ekspertai apibūdino kaip išskirtinai gerus – studijų procese naudojamosi modernia, tarptautinius standartus atitinkančia laboratorine įranga. Tai prisideda prie tinkamų sąlygų studentų praktikoms atlikti sukūrimo. Pažymėtina, kad organizuojant laboratorijų darbą nemažai dėmesio skiriama higienos standartų laikymuisi, aplinkos taršos mažinimo priemonėmis bei patogios studentams ir dėstytojams infrastruktūros sukūrimui. Išskirtine studijų programų stiprybe taip pat įvardinta kvalifikuoto techninio personalo teikiama pagalba dirbant laboratorijose.

Vertinant materialiuosius išteklius ypatingai griežtų pastabų sulaukė tie studijų programų vykdytojai, kurie buvo tiesiogiai susiję su vyraujančia praktika studentams patiems įsigyti mokymosi procese būtinas medžiagas, taip pat instrumentus. Anot ekspertų, vertinant iš tarptautinės perspektyvos, tokia praktika yra neteisinga, todėl neturėtų būti toleruojama. Taip pat ekspertai atkreipė dėmesį, kad aukštosios mokyklos kartą įsigijusios naujausią laboratorinę įrangą, tolesnių investicijų į jos atnaujinimą nenumato, nors tai yra būtina atsižvelgiant į jų užsibrėžtą siekį didinti studentų praktinės veiklos įvairovę, taip užtikrinant numatytų kompetencijų įgijimą ilgalaikėje perspektyvoje. Vis dėlto pagrindinė srities silpnybė dažniausiai įvardinti pasenę bibliotekos išteklių, kurių identifikavimui daugeliu atvejų nebūtina apsilankyti bibliotekoje, užtenka peržiūrėti studijų dalykų aprašuose nurodytą mokslinę literatūrą.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Biomedicinos mokslų srities studijų programose yra aktyviai ir sėkmingai vykdoma studijų populiarinimo strategija, kurios rezultatas – stabiliai didelis studijų programose studijuojančiųjų skaičius. Prie gerai vertinamo studijų proceso vykdymo prisideda ir tinkamai sudaromi studijų tvarkaraščiai, turint tikslą optimaliai paskirstyti dėstytojų, studentų ir laboratorijų darbo laiką bei studentams suteikiamas galimybės dalyvauti įvairiose su studijomis susijusiose veiklose (tiek vietiniu, tiek tarptautiniu lygmeniu). Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį, kad studijų metu su studentais yra aktyviai diskutuojama apie jų ateities perspektyvas, įsidarbinimo galimybes.

Vis dėlto studijų programose, kurių studijų eigos ir vertinimo sritis buvo įvertinta 2 balais, studentų dalyvavimas minėtose veiklose, taip pat tarptautinėse mainų programose (įskaitant galimybę praktikas atlikti užsienyje; galimai tam įtakos turi ir nedidelis aukštųjų mokyklų sutarčių, sudarytų su užsienio aukštojo mokslo institucijomis, skaičius) bei įsitraukimas į mokslinių tyrimų vykdymą yra nepakankamas. Tas pats pasakytina ir apie studentų gebėjimus komunikuoti užsienio kalbomis. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad biomedicinos mokslų srities studijų programose absoliuti dauguma naujausių mokslinių tyrimų yra publikuojami užsienio kalbomis, todėl menkos studentų užsienio kalbos žinios labai riboja jų galimybes studijų procese. Atitinkamai tai sąlygoja literatūros išskirtinai lietuvių kalba naudojimą studijose.

Taip pat ekspertai pastebėjo, kad nepaisant aukštų absolventų įsidarbinimo rodiklių daugelio vertintų studijų programų atžvilgiu, aukštosiose mokyklose neveikia studentų karjeros stebėsenos sistema, taip pat absolventų draugijos nėra aktyvios arba jų apskritai nėra. Atitinkamai tai neprisideda prie reguliarios darbo rinkos poreikių analizės vykdymo.

6. Programos vadyba

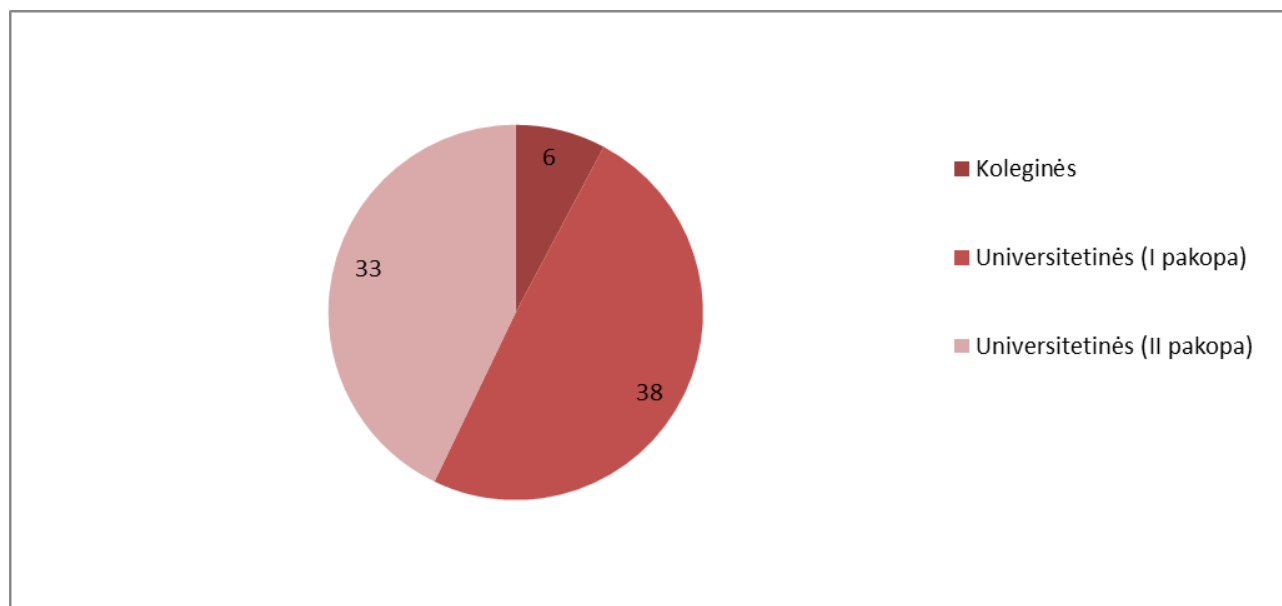
Studijų programų vadyba ekspertų apibūdintina kaip išskirtinai gera (įvertinimas balais – 4) dėl šių priežasčių: aiškiai paskirstyta atsakomybė skirtingais administracijos lygmenimis, taip pat nustatytos aiškos vidinės studijų kokybės užtikrinimo procedūros, į kurių vykdymą tam tikru mastu yra įtraukiami visi socialiniai dalininkai. Gerą aukštųjų mokyklų praktiką įvardintinas vidinių studijų kokybės užtikrinimo padalinių, sukuriančių sąlygas laiku identifikuoti studijų programų trūkumus ir sutelkti išteklius jų šalinimui, steigimas. Prie pastarosios veiklos prisideda periodiškai renkami duomenys iš socialinių dalininkų (posėdžiai, apklausos). Surinktų ir apdorotų duomenų pagrindu priimami sprendimai dėl studijų programos tobulinimo.

Nors visose vertintose studijų programose vidinė studijų kokybės užtikrinimo sistema yra įdiegta, tačiau pasitaikė nemažai atvejų, kai ekspertams liko neaišku, kokie konkrečiai sprendimai buvo priimti išanalizavus surinktus duomenis apie studijų programas, nes socialiniams dalininkams nebuvo pateiktas grįžtamasis ryšys, pakeitimai studijų programose nebuvo protokoluojami. Minėtųjų trūkumų egzistavimas, anot ekspertų, trikdo studijų kokybės užtikrinimo ciklą. Tobulintina sritimi studijų

programų vadyboje ekspertai taip pat nurodė personalo motyvavimo sistemos trūkumą, kuris galimai prisideda prie neaktyvaus akademinio personalo įsitraukimo į mokslinę veiklą.

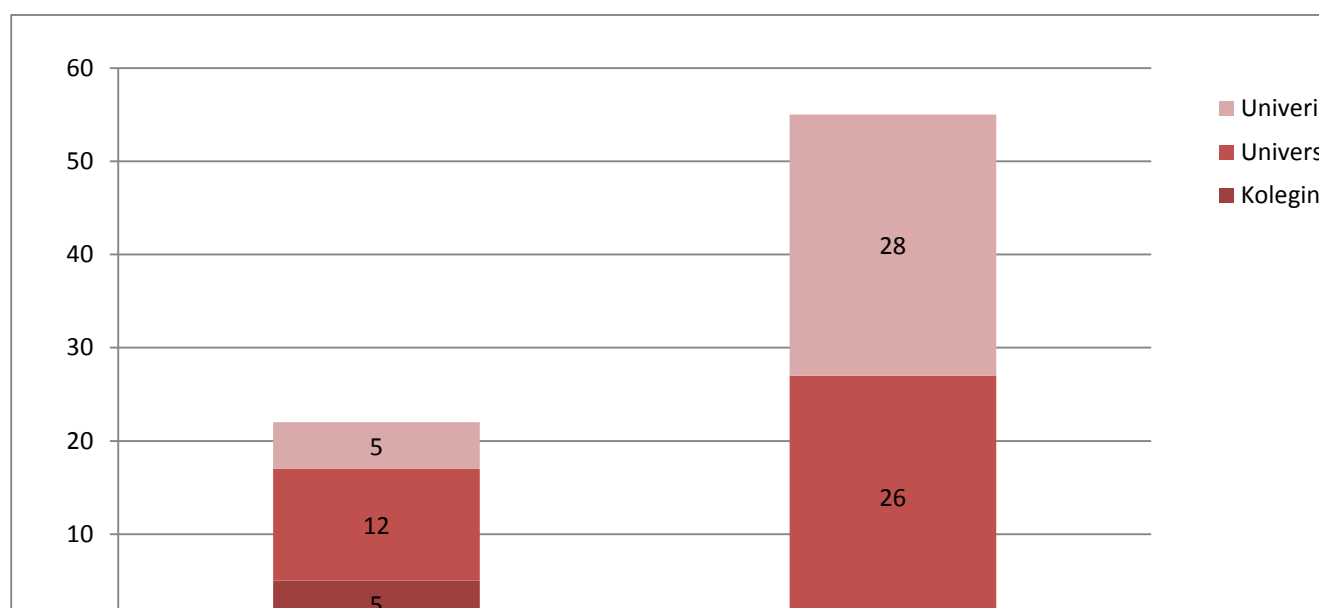
Menų mokslų srities apžvalga

2010-2013 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 77 vykdomas menų srities studijų programas. 2010 m. buvo įvertinta 18 studijų programų, 2011 m. – 48, 2012 m. – 6, 2013 m. – 5 studijų programos. Analizuojamu laikotarpiu įvertinta 6 koleginių studijų programos, universitetinių pirmosios pakopos studijų programų įvertinta 38, o magistrantūros – 33.

1. pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos menų mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Visos menų srities studijų programos buvo įvertintos teigiamai. 22 (29%) studijų programos akredituotos 6 studijų metams ir net 55 (71%) studijų programos – 3 studijų metams. Iš jų 6 studijų metams akredituotos 5 koleginių studijų, 12 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 5 antrosios pakopos universitetinių studijų programos. 3 studijų metams akredituota 1 koleginių studijų, 26 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 28 antrosios pakopos studijų programos (žr. 2 pav.).

2 pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos menų mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, pakopą (vnt.))

Analizuojant 2010-2013 metais ekspertų įvertintų menų srities studijų programų vertinimo išvadas išryškėjo keletas esminių tendencijų. Daug ekspertų pastabų sulaukė bendrasis priėmimas į pirmosios pakopos menų studijų srities programas. Tiek ekspertų, tiek aukštųjų mokyklų manymu, po aukštojo mokslo reformos pasikeitus priėmimo į pirmosios pakopos studijas taisyklėms, daugelis studijų programų nukentėjo, nes nebuvo sudarytos sąlygos atsirinkti tik talentingiausius kandidatus. Per pastaruosius metus priėmimo taisyklės į menų studijas buvo keičiamos, atsižvelgiant ir į programas vertinusių ekspertų pastabas.

Ekspertai dažniausia problema menų srities programose pastebi tarptautiškumo trūkumą. Ekspertai rekomenduoja aukštosioms mokykloms plėsti savo ryšius su užsienio partneriais. Nepaisant to, ekspertai, atvykstantys nebe pirmą kartą į šios srities programų vertinimus pastebi, kad bendra meno studijų padėtis Lietuvoje gerėja.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Studijų programų tikslai ir studijų rezultatai ekspertų apibūdintina kaip išskirtinai gera arba gera (įvertinimas balais 4 arba 3) dėl šių priežasčių: aiškiai suformuluoti studijų programos tikslai ir studijų rezultatai. Numatomus studijų rezultatus galima pasiekti ir jie yra pamatuojami.

Tuo tarpu žemu įvertinimu už šią sritį įvertintų studijų programų išvadose nurodomi tokie trūkumai: pernelyg platūs, neaiškūs, neišgryninti, nesusieti tarpusavyje programos tikslai ir studijų rezultatai. Kai kuriais atvejais studijų rezultatų nėra iš viso. Neišryškintas programos išskirtinumas. Trūksta sąsajų tarp programos ir dalyko lygmens studijų rezultatų, studijų ir vertinimo metodų, vertinimo kriterijų. Kai kuriais atvejais studijų rezultatai yra pernelyg ambicingi ir realiai nepasiekiami. Apskritai tarp programų įgyvendinančiam personalui trūksta studijų rezultatų koncepcijos supratimo.

Žemus vertinimus šioje srityje ekspertai skyrė ir tuomet, kai ne visais atvejais derėjo programos pavadinimas, studijų rezultatai, programos turinys ir teikiama kvalifikacija. Suformuluoti studijų rezultatai nesusieti su visuomenės ir darbo rinkos poreikiais. Juose per mažai dėmesio skiriama perkeliamesiems gebėjimams.

2. Programos sandara

Labai gerą įvertinimą programos sandaros sričiai ekspertai skyrė tuomet, kai programos pasižymėjo nuosekliu, logišku dalykų išdėstymu, dalykuose numatytų studijų rezultatų pasiekimu.

Tuo tarpu žemu balu įvertinta programos sandaros sritis dažnai pasižymėjo tuo, jog studijų programoje – nelogiškai, nenuosekliai išdėstyti studijų dalykai.

Atlikus išvadų analizę galima išskirti magistrantūros studijų programas. Žemi balai šiai sričiai vertinant magistrantūros programas buvo skiriami dėl to, jog programos turinys yra nepakankamo lygio antrosios pakopos studijoms, o įgyjami gebėjimai yra nepakankami, kad būtų galima teigti, jog suteikiama kvalifikacija yra lygiavertė Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos septintajam lygmeniui. Taip pat ekspertų pastabos dažnai nurodė, kad programose trūksta tam tikrų konkrečios krypties specialistų rengimui reikalingų temų, dalykų. Trūksta studijų rezultatų ir dalykų turinio suderinamumo.

Kai kurių programų, kurioms šios srities vertinimas buvo neigiamas, sandara neatitinka formalių reikalavimų – pavyzdžiui, per mažai kreditų yra skiriama baigiamiesiems darbams ar krypties dalykams.

3. Personalas

Labai gerai personalo srityje įvertintose programose išsiskyrė aukšta dėstytojų kvalifikacija. Dauguma jų – pripažinti menininkai arba mokslininkai. Dėstytojai aktyviai reiškiasi profesiniame arba visuomeniniame gyvenime, jų dėstomi dalykai glaudžiai susiję su jų profesine veikla. Ekspertai tokiose išvadose taip pat konstatuoja, kad dėstytojų ir studentų skaičiaus santykis yra optimalus. Ekspertai išskiria gerą dėstytojų ir studentų bendradarbiavimą studijų proceso metu.

Menų studijų srities programų personalui paprastai pateikiama nedaug pastabų. Labiausiai ekspertai atkreipia dėmesį į pernelyg didelį dėstytojų darbo krūvį ir per mažą dėstytojų kaitą ir patirties įvairovę. Taip pat ekspertai atkreipia dėmesį, kad personalui trūksta Bolonijos proceso atnešamų pokyčių supratimo.

4. Materialieji ištekliai

Materialiųjų išteklių sritis gerais balais įvertinama dėl šių priežasčių, paminėtų analizuojamų išvadų tekste: studijų programos vykdomos aukštos kokybės patalpose, aprūpintose naujausia studijoms reikalinga įranga. Pažymimas itin geras aprūpinimas metodinėmis priemonėmis, literatūra ir duomenų bazėmis. Studijoms naudojamos patalpos yra atviros ir lengvai prieinamos studentams. Bibliotekos ištekliai yra nuolat papildomi studijoms reikalingais aktualiais leidiniais.

Programose, kurių materialieji ištekliai nebuvo įvertinti gerai, dažnai minimas patalpų trūkumas, jos buvo netinkamai įrengtos, jų būklė prasta. Reikalinga įranga studijoms buvo pasenusi arba jos nepakako. Dažnai pritrūko naujausios literatūros, literatūros užsienio kalbomis, prieinamumo prie mokslinių straipsnių, natų muzikos programose.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Labai gerai įvertintos studijų programos studijų eigos ir jos vertinimo srityje paprastai pritraukia motyvuotus studentus. Studijuojant jiems skiriama daug dėmesio, teikiama akademinė parama. Tvarkaraščiai valdomi elektroniniu būdu – tai ypač aktualu menų srities studentams, kadangi daugelyje programų ypatingai daug dirbama su kiekvienu studentu individualiai. Programos vykdytojai sudaro galimybes studentams savo projektus pristatyti viešai. Vis dėlto beveik visose išvadose ekspertai rekomenduoja didinti studentų akademinį judumą.

Tuo tarpu žemesnius balus šios srities vertinime gavusios programos pasižymi šiomis problemomis: dalykų aprašuose nėra numatyti studentų vertinimo kriterijai arba jie nėra susieti su studijų rezultatais. Programų vykdytojai turėtų apgalvoti, kaip sistemingai ir aiškiai teikti grįžtamąjį ryšį studentams apie jų pasiekimus. Naujausios technologijos studijų procese naudojamos nepakankamai, o absolventų karjeros stebėsenos sistemos nėra.

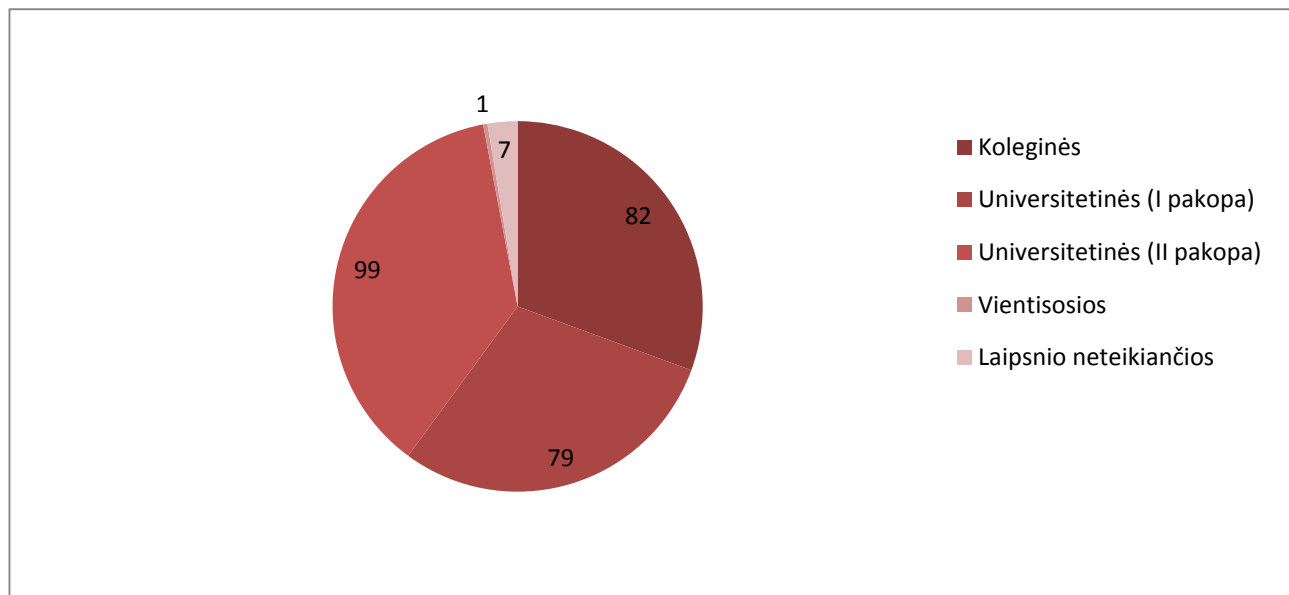
6. Programos vadyba

Labai gerai įvertinta programos vadyba išsiskyrė aiškiu atsakomybių už programą paskirstymu ir naudingu bendradarbiavimu su socialiniais partneriais.

Tuo tarpu žemus balus programos vadybos srityje ekspertai skyrė už tai, kad pasigedo aktyvesnių programų vadovybės veiksmų siekiant pritraukti studentus. Neretai nėra formalizuotos ir veikiančios vidinės kokybės užtikrinimo sistemos, neatliekamas vidinis programų vertinimas. Per mažai į programų valdymą ir kokybės užtikrinimą įtraukiami socialiniai dalininkai. Ekspertų pastabos rodo, kad studentų nuomone programos vykdytojai naudojami tik epizodiškai, jų dalyvavimas programos valdymo ir tobulinimo procesuose nėra aiškiai apibrėžtas. Ryšiai su socialiniais partneriais silpni.

Socialinių mokslų srities apžvalga

2010-2013 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 268 vykdomas socialinių mokslų srities studijų programas. 2010 m. buvo įvertinta 90 studijų programų, 2011 m. – 21, 2012 m. – 35, 2013 m. – 122 studijų programos. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 82 koleginės studijų programos, universitetinių pirmosios pakopos studijų programų įvertinta 79, o magistrantūros – 99. Taip pat įvertinta 1 vientisųjų studijų programa ir 7 laipsnio neteikiančios studijų programos.

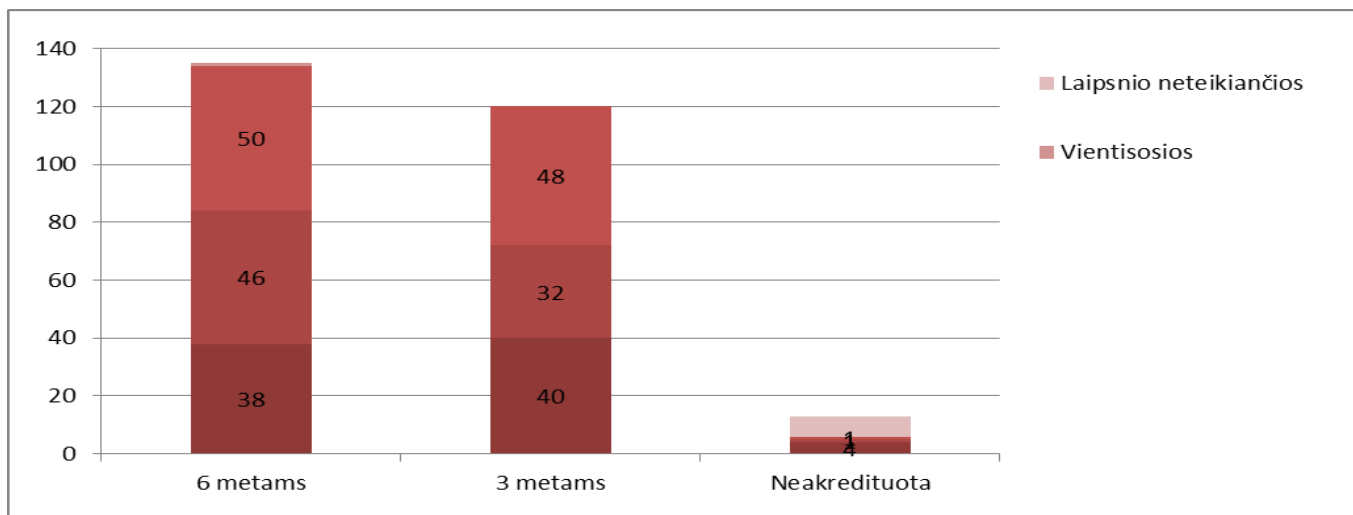

1. pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos socialinių mokslų srities studijų programos
(pagal studijų rūšį, vnt.)

Analizuojamuoju laikotarpiu 13 (5%) socialinių mokslų srities studijų programų buvo įvertintos neigiamai. Iš neakredituotų studijų programų 4 studijų programos yra koleginės, 1 pirmosios pakopos universitetinių studijų programa, 1 antrosios pakopos universitetinių studijų programa ir 7 laipsnio neteikiančios studijų programos.

Iš teigiamai įvertintų studijų programų 135 (50%) studijų programos akredituotos 6 studijų metams, 120 (45%) studijų programų – 3 studijų metams.

Iš teigiamai įvertintų studijų programų 6 studijų metams akredituotos 38 koleginių studijų, 46 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 50 antrosios pakopos universitetinių studijų ir 1 vientisųjų studijų programa. 3 studijų metams akredituota 40 koleginių studijų, 32 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 48 antrosios pakopos universitetinių studijų programos (žr. 2 pav.)

2 pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos socialinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, pakopą (vnt.))

Socialiniai mokslai – populiariausia studijų sritis. Socialinių mokslų studijų programos sudaro apie 33% visų Lietuvoje registruotų studijų programų, jose studijuoja apie 55% visų studentų.

Daug dėmesio sulaukė mokytojus rengiančių studijų programų vertinimas. Net 9 tokios programos per 2010-2013 metus buvo neakredituotos. Ekspertai atkreipia dėmesį, kad mokytojų rengimas Lietuvoje neatitinka tarptautinių standartų. Ypač daug kritikos išsakyta profesinei praktikai mokyklose. Tai yra labai svarbi mokytojų rengimo programų dalis, tačiau Lietuvoje jos neretai organizuojamos netinkamai, neužtikrinama, kad studentas įgis profesinei mokytojo veiklai reikalingus gebėjimus. Septynios iš devynių neakredituotų pedagogikos krypties studijų programų – laipsnio nesuteikiančios programos. Anot ekspertų, trūksta aiškaus šių programų reglamentavimo, kiekvienoje aukštojoje mokykloje jos traktuojamos skirtingai (pavyzdžiui, nėra aišku, kokį išsilavinimą turintys gali būti priimami į šias programas). Šioms programoms taip pat išsakytos pastabos dėl praktikų organizavimo. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad praktikos sudaro pusę laipsnio nesuteikiančių programų apimtį.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Studijų programas, kurių tikslai ir studijų rezultatai buvo įvertinti labai gerai (4 balais), ekspertai gyrė už aiškiai ir logiškai suformuluotus tikslus ir studijų rezultatus. Tokiose programose tikslai, studijų rezultatai, studijų ir vertinimo metodai bei vertinimo kriterijai yra susieti ir sudaro vieningą sistemą. Studijų rezultatai taip pat yra grindžiami visuomenės ir rinkos poreikiais. Anot ekspertų, tai lemia socialinių mokslų srities studijų programų poreikio pagrįstumą bei jų koncepcijos dermę su aukštosios mokyklos strategija. Dar viena vertinamajai sričiai būdinga stiprybė ekspertai įvardijo programų orientaciją į tiriamųjų gebėjimų ir kritinio mąstymo ugdymą.

Žvelgiant iš studijų programų silpnybių vertinamosios srities atžvilgiu perspektyvos, bene dažniausiai pasitaikiusia įvardintina – programos tikslų ir numatomų studijų rezultatų platumas, neaiškumas, neišgrynintumas. Atkreiptinas dėmesys, kad išorinio vertinimo metu pasitaikydavo išskirtinių atvejų, kai numatomi studijų rezultatai iš viso nebuvo suformuluoti. Taip pat, anot ekspertų, neretai studijų programose trūksta aiškiai nustatytų sąsajų tarp programos ir dalyko lygmens studijų rezultatų, studijų ir vertinimo metodų, vertinimo kriterijų. Apskritai, daugeliui programų į studentą orientuotos studijos vis dar yra iššūkis.

Vertindami studijų programų tikslus ir numatomus studijų rezultatus ekspertai taip pat akcentavo, kad tam tikrose programose egzistuoja problema dėl jų pagrįstumo rinkos poreikiais – rinkoje mažas specialistų, turinčių teikiamą kvalifikaciją, poreikis, arba programoje įgyjami ne tie gebėjimai, kurie geriausiai leistų absolventams įsitvirtinti darbo rinkoje.

Pažymėtina, kad ne visais atvejais, anot ekspertų, dera programos pavadinimas, studijų rezultatai, programos turinys ir teikiama kvalifikacija, o tai turi tiesioginės įtakos žemesniam srities įvertinimui balais.

2. Programos sandara

Pasak studijų programų vertinusių ekspertų, vienas iš svarbiausių kokybiškos studijų programos požymių – turinys, užtikrinantis studijų rezultatų pasiekimą. Todėl studijų programos, kurios išsiskyrė savo lankstumu – studentams sudaryta nemažai galimybių patiems konstruoti programą, taip pat studijų programos, kuriose naudojami studijų metodai sudaro galimybes tobulinti problemų sprendimo, komandinio darbo įgūdžius, sulaukė labai gero įvertinimo.

Viena dažnesnių ekspertų pateiktų pastabų studijų programų sandarai – nelogiškai, nenuosekliai išdėstyti studijų dalykai ir (arba) persidengiantis jų turinys. Pažymėtina, kad tarpdisciplininės arba kelias specializacijas turinčios programos neretai pasižymi „nesubalansuotu“ turiniu. Tai reiškia, kad specializacijos nelygiavertės arba, kai programa apima kelias disciplinas, kažkuriai iš jų skiriama per mažai dėmesio.

Kai kurių magistrantūros studijų programų atžvilgiu ekspertai akcentavo, kad programos turinys neatitinka antrosios pakopos studijoms keliamų reikalavimų, o įgyjami gebėjimai yra nepakankami, kad būtų galima teigti, jog suteikiama kvalifikacija yra lygiavertė Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos septintajam lygmeniui.

Vertinant programas iš dalykinės pusės, ekspertai dažnai nurodė, kad programose trūksta tam tikrų konkrečios krypties specialistų rengimui reikalingų temų, dalykų. Ir atvirkščiai – dalies dalykų reikalingumas programoje nepagrįstas. Programų turinyje neatsispindi naujausi mokslo ir technologijų pasiekimai. Neretai ekspertai taip pat rekomendavo suderinti numatomus studijų rezultatus su studijų dalykų turiniu, įtraukti į programas daugiau pasirenkamųjų dalykų, kartu įvertinant ar dalykų lygmenyje nėra suformuluota per daug studijų rezultatų.

Kaip išskirtinius atvejus, sąlygojusius itin griežtą ekspertų vertinimą, galima įvardinti studijų programų neatitikimą teisės aktų reikalavimams, pavyzdžiui, programos sandaroje nebuvo numatytas privalomas baigiamojo darbo rengimas.

3. Personalas

6 studijų metams akredituotos studijų programos išsiskiria aukšta dėstytojų kvalifikacija. Neretai tokiose programose dėstantys dėstytojai yra studijavę prestižiniuose universitetuose, jų mokslinė veikla reikšminga, jie aktyviai dalyvauja profesinėje veikloje. Atkreiptinas dėmesys, kad labai gerai įvertintose programose administracija skiria nemažai dėmesio dėstytojų kvalifikacijos kėlimui.

Vertinant personalo sritį, ekspertų pagyrimų taip pat sulaukė tos studijų programos, kuriose yra itin aktyvūs dėstytojų mainai – didelis tiek atvykstančių, tiek išvykstančių dėstytojų skaičius bei kurioms būdingas itin stiprus ryšys tarp dėstytojų ir studentų, sukuriantis puikias sąlygas individualiam dėstytojo ir studento darbui.

Studijų programoms, kurių personalo sritis buvo įvertinta patenkinamai (2 balais), nemaža dalis pateikiamų pastabų yra susijusios su dėstytojų moksline veikla – dėstytojų pedagoginis krūvis yra labai didelis, o mokslinei veiklai skiriama per mažai dėmesio. Atitinkamai tai turi įtakos nedideliame vykdomų mokslinių tyrimų skaičiui. Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai moksliniai tyrimai yra vykdomi,

dažnai išryškėja kitos problemos: sąsajų su dėstomais studijų dalykais stoka ir (arba) žema mokslinių darbų kokybė. Anot programų vertinusių ekspertų, galima daryti prielaidą, kad būtent minėtosios priežastys lemia nedidelį publikacijų tarptautiniuose mokslo leidiniuose skaičių. Pažymėtina, kad koleginiuose programose dažnai pasitaiko dar rimtesnių problemų, susijusių su dėstytojų kvalifikacija – dėsto per mažai mokslinius laipsnius turinčių dėstytojų.

Analizuojant programų personalo sritį bene dažniausiai pasitaikiusia srities silpnybe įvardintinas nedidelis dėstytojų judumas ir per mažai skiriamas dėmesys dėstytojų didaktiniams gebėjimams. Tai, anot ekspertų, yra tiesiogiai susiję su personalo kvalifikacijos kėlimo sistemos trūkumu aukštosiose mokyklose.

4. Materialieji ištekliai

Daugelis labai gerai įvertintų studijų programų vykdomos aukštos kokybės patalpose, su naujausia studijoms reikalinga įranga. Minėtos studijų programos pasižymi itin geru aprūpinimu metodinėmis priemonėmis, literatūra ir duomenų bazėmis. Pažymėtina, kad dėstytojams ir studentams suteikiama galimybė disponuoti pačiais naujausiais leidiniais.

Programose, kurių materialieji ištekliai nebuvo įvertinti itin gerai, atitinkamai trūksta patalpų, jos buvo netinkamai įrengtos. Reikalinga įranga studijoms yra pasenusi arba jos nepakanka. Kalbant apie literatūros išteklių vertinimą, ekspertai akcentavo naujausios literatūros, literatūros užsienio kalbomis bei prieinamumo prie mokslinių straipsnių stoką.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Natūralu, kad labai gerai įvertintos studijų programos paprastai pritraukia motyvuotus studentus, kuriems skiriama daug dėmesio, teikiama akademinė parama, pagal galimybes dirbama individualiai. Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį, kad paprastai tokiose studijų programose tvarkaraščiai yra sudaromi lanksčiai, stengiamasi derintis prie studentų poreikių.

Išskirdami studijų programų silpnybes ekspertai išreiškė susirūpinimą, dėl mažėjančio studentų skaičiaus (demografinės priežastys), ir efektyvios strategijos jų pritraukimui nebuvimą. Tai iš esmės yra susiję su vengimu aiškiai apibrėžti priėmimo į studijas kriterijus bei trūkstama realia atranka, kai į studijas priimami visi norintys.

Beveik visose vertinimo išvadose ekspertai rekomenduoja didinti studentų akademinį judumą.

Labai daug ekspertų pastabų susilaukė praktikų kokybė, ypač vertinant programas, kuriose rengiami mokytojai. Labai trūksta aukštųjų mokyklų ir organizacijų, kuriose studentai atlieka praktiką, bendradarbiavimo. Organizacijose dirbantys praktikų vadovai nėra apmokomi, kaip dirbti su studentu. Praktikų įvertinimas dažnai nepagrįstas ir neskaidrus. Mokyklose atliekamų praktikų metu per daug laiko skiriama stebėjimui, per mažai – realiam studento praktiniam darbui.

Daug dėmesio vertinimo išvadose skirta ir baigiamųjų darbų kokybei. Neretai jie yra nepakankamo lygio, studentų tiriamieji gebėjimai neatitinka studijų pakopos. Ekspertų manymu, studentai programose yra per mažai skatinami dalyvauti mokslinėje veikloje.

Ekspertai taip pat pastebi daug su studentų vertinimu susijusių problemų. Vis dar pasitaiko studijų programų, kuriose vertinimo kriterijai apskritai nėra suformuluoti, o tose, kuriose yra, jie nesusiejami su studijų rezultatais, taip pat nepasižymi aiškumu studentams. Itin aktuali problema vertinant socialinių mokslų srities studijų programas – per aukšti įvertinimai lyginant su baigiamųjų darbų kokybe. Ekspertai siūlo siekti, kad įvertinimai būtų lygiaverčiai skirtingose aukštosiose mokyklose, kur įmanoma, įtraukti išorinius vertintojus (t.y. nedirbančius toje aukštojoje mokykloje ar toje studijų programoje). Taip pat pastebėta, kad dažnai studentai gauna pažymį, tačiau jiems nėra pateikiamas platesnis grįžtamasis ryšys, kuriuo jie galėtų pasinaudoti tobulindami savo gebėjimus.

6. Programos vadyba

Labai gerai ekspertų įvertintos studijų programos yra valdomos racionaliai, atsakomybės už programą yra aiškiai paskirstytos. Ekspertai neretai giria decentralizuotą valdymą, kai dauguma programai svarbių sprendimų operatyviai priimami katedros lygmenyje.

Vidinė kokybės užtikrinimo sistema, 6 studijų metams akredituotose studijų programose atitinka tarptautinius standartus – periodiškai renkami duomenys apie programos įgyvendinimą, jie naudojami programos tobulinimo procese. Savianalizė atliekama reguliariai ir įvairiais lygmenimis (nuo visos aukštosios mokyklos iki dėstytojo). Į programos valdymą ir tobulinimą įtraukiami socialiniai dalininkai, renkamas grįžtamasis ryšys apie programą. Studentai jaučia, kad į jų rūpesčius žiūrima rimtai, su jais yra aptariami galimi programos pakeitimai.

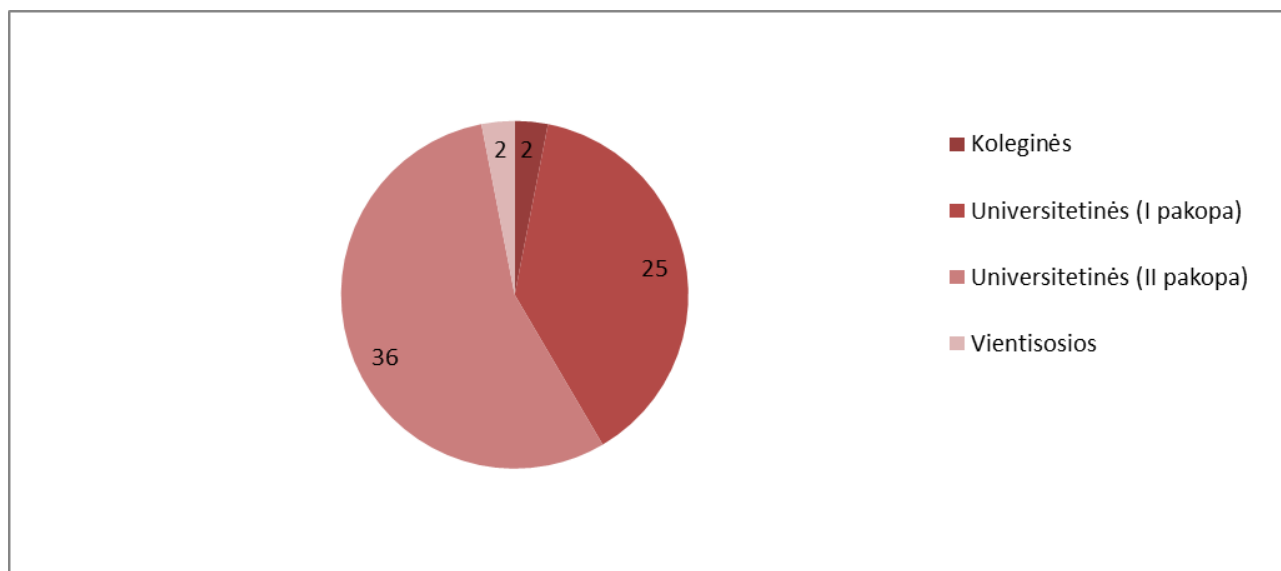
Atitinkamai probleminėmis studijų programomis buvo įvardintos tos, kuriose pasiskirstymas atsakomybėmis už programos valdymą nėra aiškus. Tai yra tiesiogiai susiję su programų vykdymo priežiūros stoka ir nerenkamais statistiniais duomenimis, kurie leistų analizuoti tendencijas programoje ir kuriuos būtų galima panaudoti priimant sprendimus apie tolesnį programos vykdymą.

Labai svarbus programos vadybos aspektas – visų socialinių dalininkų įtraukimas į programos vykdymą ir tobulinimą. Ekspertų pastabos rodo, kad studentų nuomone programos vykdytojai naudojami tik epizodiškai, su socialiniais partneriais bendradarbiaujama mažai.

Apie studijų programos kokybės užtikrinimą daug pasako ir tai, ką aukštoji mokykla daro su vertinimo rezultatais. Ekspertai atkreipia dėmesį, kad tiek vidinio tiek išorinio vertinimo rezultatai ne visada yra panaudojami, neretai po kelerių metų dar kartą atvykę ekspertai pastebi, kad į ankstesnio vertinimo metu pateiktas pastabas aukštoji mokykla neatsižvelgė.

Humanitarinių mokslų srities apžvalga

2010-2013 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 65 vykdomas humanitarinių mokslų srities studijų programas. 2010 m. buvo įvertinta 10 studijų programų, 2011 m. – 15, 2012 m. – 22, 2013 m. – 18 studijų programų. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 2 koleginių studijų programos, 25 pirmosios pakopos universitetinių studijų programos ir 36 antrosios pakopos universitetinių studijų programos. Taip pat 2 vientisųjų studijų programos (žr. 1 pav.).

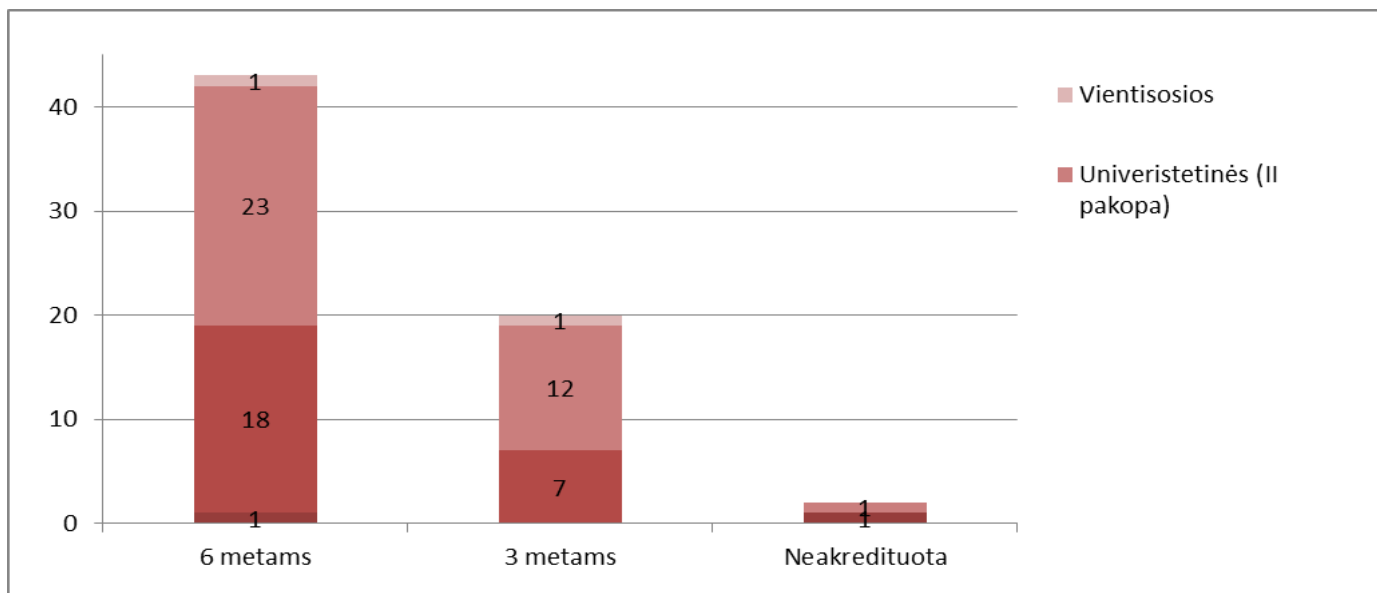

1. pav. 2010-2013 metais vertintos vykdomos humanitarinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Analizuojamuoju laikotarpiu 2 (3%) humanitarinių mokslų srities studijų programos buvo įvertintos neigiamai. Iš neakredituotų studijų programų 1 yra koleginių studijų programa ir 1 antrosios pakopos universitetinių studijų programa.

Iš teigiamai įvertintų studijų programų 43 (66%) studijų programos akredituotos 6 studijų metams, 20 (31%) studijų programų – 3 studijų metams.

Iš teigiamai įvertintų studijų programų 6 studijų metams akredituota 1 koleginių studijų, 18 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 23 antrosios pakopos universitetinių studijų ir 1 vientisųjų studijų programa. 3 studijų metams akredituotos 7 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 12 antrosios pakopos universitetinių studijų ir 1 vientisųjų studijų programa (žr. 2 pav.).

2 pav. 2010-2013 metais akredituotos vykdomos humanitarinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, pakopą (vnt.))

Daugelis humanitarinių mokslų srities studijų programų pasižymi labai mažu studentų skaičiumi. Ekspertai atkreipė dėmesį, kad, nors tai leidžia skirti daugiau individualaus dėmesio studentui, tokios programos yra gan brangios.

Tarptautiškumas – didelis iššūkis aukštosioms mokykloms. Ekspertų manymu, vienas iš būdų gerinti situaciją šiuo aspektu yra jungtinių studijų programų su užsienio aukštosiomis mokyklomis kūrimas. Bendradarbiavimas tarp Lietuvos aukštųjų mokyklų, bendrų studijų programų kūrimas taip pat galėtų būti naudingas. Taip būtų sutelkiami turimi ištekliai ir sprendžiama mažo studentų skaičiaus problema.

Vertinimo sričių stiprybės ir silpnybės

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Studijų programas, kurių tikslai ir studijų rezultatai buvo įvertinti labai gerai (4 balais), ekspertai gyrė už aiškiai ir logiškai suformuluotus tikslus ir numatomus studijų rezultatus. Minėtoms programoms būdinga orientacija į studijų rezultatų pasiekimą, aiškos sąsajos tarp programos ir dalykų studijų rezultatų, studijų ir vertinimo metodų bei kriterijų. Taip pat daugelio 6 studijų metams akredituotų studijų programų atžvilgiu, ekspertai pabrėžė pakankamai skiriamą dėmesį perkeliamųjų studentų gebėjimų ugdymui.

Atitinkamai studijų programoms, kurių tikslai ir numatomi studijų rezultatai buvo įvertinti patenkinamai (2 balais) buvo pateiktos pastabos, susijusios su tikslų ir numatomų studijų rezultatų nepagrįstai didele aprėptimi, neaiškumu, neišgrynintumu. Tokiose studijų programose paprastai nėra išryškinamas programų išskirtinumas. Pasigendama aiškesnių sąsajų tarp programos ir dalyko lygmens studijų rezultatų, studijų ir vertinimo metodų, vertinimo kriterijų. Kai kuriais atvejais studijų rezultatai yra pernelyg ambicingi ir realiai nepasiekiami. Tačiau taip pat pasitaiko atvejų, ypač magistrantūros programose, kai suformuluoti studijų rezultatai yra nepakankamo lygio t.y. programos turinys, įgyjami gebėjimai yra nepakankami, kad būtų galima teigti, jog suteikiama kvalifikacija yra lygiavertė Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos septintajam lygmeniui.

Vertinant tikslų ir numatomų studijų rezultatų srityje tam tikroms studijų programoms žemesnį srities įvertinimą balais lėmė ekspertų pateiktos pastabos dėl programos pavadinimo, studijų rezultatų, programos turinio ir teikiamos kvalifikacijos nesuderinamumo.

Humanitarinių mokslų srities programose ekspertai taip pat akcentavo tarpdiscipliniškumo trūkumą arba netinkamą balansą tarp skirtingų disciplinų (kai kuriems reikšmingiems studijų rezultatams skiriamas nepakankamas dėmesys). Pasitaiko programų, kurių pavadinimas tarsi rodo, jog studijos apims kelias kryptis, tačiau realiai studijų turinys teapima tik vieną iš jų, o kitai skiriama pernelyg mažai dėmesio.

2. Programos sandara

Labai gerai (4 balais) įvertintoms studijų programų sandaroms būdingas nuoseklus, logiškas studijų dalykų išdėstymas. Dalykų aprašai rodo gerą studijų rezultatų koncepcijos supratimą ir jos panaudojimą. Pažymėtina, kad kai kurios 6 studijų metams akredituotos studijų programos išsiskyrė savo lankstumu – studentams sudaryta nemažai galimybių patiems konstruoti programą, daug pasirenkamų dalykų. Kai kurios studijų programos pasižymi geru tarpkryptinių studijų balansu. Taip pat itin gerai įvertintoms studijų programų sandaroms būdingas geras teorijai ir praktikai skiriamas laiko suderinimas.

Viena iš dažniausiai pasitaikiusių pastabų programos sandarą vertinant patenkinamai (2 balais) – nelogiškai, nenuosekliai išdėstyti studijų dalykai. Neretai jų turinys persidengia, todėl visos programos turinys neatspindi tiksluose deklaruojamo programos specifiškumo.

Vertinant programas iš dalykinės pusės, ekspertai dažnai nurodė, kad programose trūksta tam tikrų konkrečios krypties specialistų rengimui reikalingų temų ir jų nagrinėjimui skirtų dalykų. Net jei studijų plane numatomi alternatyvūs pasirenkami dalykai, dažnai studentams jų pasirinkimas nėra užtikrinamas. Paprastai tai yra mažo studentų skaičiaus programoje pasekmė.

Baigiamajam darbui skirtų studijų kreditų neracionalus panaudojimas bei skiriamas per mažas dėmesys studentų tiriamųjų gebėjimų ugdymui taip pat ekspertų buvo įvardinti kaip neatidėliotinais šalintini trūkumai lėmę žemesnį srities įvertinimą balais.

3. Personalas

Ekspertų labai gerai įvertintos studijų programos išskiria aukštą dėstytojų kvalifikaciją. Jų mokslinė veikla reikšminga, siejasi su dėstomais dalykais, o tai turi tiesioginės įtakos tyrimų rezultatų integravimui į mokymo procesą. Pažymėtina, kad tokių studijų programų akademinis personalas aktyviai dalyvauja ne tik dėstyje, o taip pat ir profesinėje veikloje. Minėtos tendencijos prisideda prie aukštos akademinio personalo motyvacijos ir tiesiogiai koreliuoja su dėstytojų entuziazmu.

Pagyrimų aukštais balais įvertintose studijų programose išsakyta ir dėl dėstytojų akademinių mainų aktyvumo tiek turint mintyje atvykstančių, tiek ir išvykstančių dėstytojų skaičius. Ekspertai taip pat akcentavo stiprų ryšį tarp dėstytojų ir studentų, geresnes galimybes individualiam studento ir dėstytojo darbui. Atkreiptinas dėmesys, kad 6 studijų metams akredituotoms studijų programoms būdingas administracijos dėmesys dėstytojų kvalifikacijos kėlimui.

Kalbant apie pagrindines vertinamosios srities silpnybes, nemažai pastabų yra pateikiama dėstytojų mokslinės veiklos vykdymui – neretai dėstytojų pedagoginis krūvis programose yra labai didelis, todėl mokslinei veiklai skiriama nepakankamai dėmesio. Tai sąlygoja nedidelį mokslinių tyrimų vykdymo skaičių bei atitinkamai ne itin aukštą jų kokybę. Atliekami tyrimai neretai per mažai siejasi su dėstomais dalykais, jie beveik neskelbiami tarptautinio lygio leidiniuose. Trūksta mokslinius laipsnius turinčių dėstytojų. Nemaža dalis dėstytojų yra baigę tą pačią aukštąją mokyklą, todėl ekspertai skatina kviesti daugiau dėstytojų iš kitų aukštųjų mokyklų taip sudarant sąlygas požiūrių įvairovei atsirasti. Trūksta dėstytojų bendradarbiavimo tarpusavyje.

Pakankamai dažnai pasitaikiusiu personalo srities trūkumu taip pat įvardintinas mažas dėstytojų akademinis judumas. Tai galimai yra tiesiogiai susiję su tuo, kad aukštesiose mokyklose trūksta

personalo kvalifikacijos kėlimo sistemos, kvalifikacijai kelti neskiriamas finansavimas, trūksta ir pačių dėstytojų motyvacijos. Ypač mažai dėmesio aukštosiose mokyklose skiriama dėstytojų didaktiniams gebėjimams tobulinti.

4. Materialieji ištekliai

Daugelis itin gerai įvertintų humanitarinių mokslų srities studijų programų vykdomos gerai studijoms pritaikytose patalpose su naujausia studijoms reikalinga įranga. Jose itin geras aprūpinimas metodinėmis priemonėmis, literatūra ir duomenų bazėmis. Bibliotekų ištekliai yra nuolat papildomi, atnaujinami. Šiais atvejais aukštosios mokyklos giriamos už gerų sąlygų naudotis minėtais ištekliais sudarymą.

Programose, kurių materialieji ištekliai yra tobulintini, anot ekspertų, dažnai trūksta patalpų, jos buvo netinkamai įrengtos, jų būklė prasta. Kai kuriais atvejais studijoms naudojama įranga (tiek kompiuterinė, tiek ir speciali tam tikroms studijų programoms) yra pasenusi arba jos nepakanka. Kalbant apie literatūros išteklius, ekspertai išsakė nemažai pastabų dėl naujausios mokslinės literatūros trūkumo, taip pat literatūros užsienio kalbomis nebuvimo. Ekspertų nuomone, reikėtų gerinti prieigą prie naujausių mokslinių straipsnių.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Studijų programos, kurios studijų kokybės atžvilgiu yra įvardijamos kaip sektini pavyzdžiai (aukšta kokybė), paprastai pritraukia motyvuotus studentus. Priėmimo į studijas kriterijai yra aiškūs ir viešai skelbiami. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad aukštais balais įvertintose studijų programose studentams skiriama daug dėmesio, teikiama akademinė parama, pagal galimybes dirbama individualiai.

Išskiriant studijų programų silpnybes ekspertai pakankamai dažnai atkreipė dėmesį į mažą studentų skaičių ir didelį nubyrėjimą. Minėtasis reiškinys yra susijęs su priėmimo į studijas kriterijų ne itin aiškiu apibrėžimu, o kai kuriais atvejais su realios atrankos trūkumu (priimami beveik visi norintys ir (arba) priėmimo reikalavimai yra labai žemi). Atkreiptinas dėmesys, kad beveik visose išvadose pasikartoja ekspertų rekomendacija didinti studentų akademinį judumą.

Vertindami studijų programas ekspertai taip pat nemažai pastabų pateikė dėl baigiamųjų darbų kokybės. Dažnai jie yra nepakankamo lygio, studentų tiriamieji gebėjimai neatitinka studijų pakopos. Studentai mažai naudojami šaltiniais užsienio kalbomis. Ekspertų manymu, studentai programose yra nepakankamai skatinami dalyvauti mokslinėje veikloje. Taip pat pažymėtina, kad studentų pasiekimų vertinimo metodai ne visada tinkami studijų rezultatų pasiekimui įvertinti.

Kritine pastaba vertinant studijų eigą ir jos vertinimą yra įvardintinos ribotos absolventų įsidarbinimo galimybės.

6. Programos vadyba

Labai gerai ekspertų įvertintos studijų programos yra valdomos profesionaliai ir kolegialiai, atsakomybės už programą yra aiškiai paskirstytos. Ekspertai neretai giria decentralizuotą valdymą, kai dauguma programai svarbių sprendimų yra operatyviai priimami katedros lygmenyje. Pažymėtina, kad programų stiprybe dažnai įvardintas socialinių dalininkų įtraukimas į programos valdymą ir tobulinimą bei renkamas grįžtamasis ryšys apie programą. Taip pat ekspertai akcentavo periodišką savianalizės atlikimą bei vidinių vertinimo rezultatų viešinimą.

Vis dėlto vertinant šią sritį ekspertai pastebėjo, kad pasitaiko atvejų, kai pasiskirstymas atsakomybėmis už programos valdymą nėra aiškus. Neretai trūksta programos vykdymo priežiūros, nerenkami

statistiniai duomenys, kurie leistų analizuoti tendencijas programoje ir kuriuos būtų galima panaudoti priimant sprendimus dėl tolesnio programos vykdymo. O jeigu duomenys ir yra renkami, tuomet išryškėja epizodinio atsižvelgimo į studentų nuomonę problema, kuri sąlygoja nereguliarių jų dalyvavimą programos valdymo ir tobulinimo procesuose. Taip pat trūksta aktyvesnio bendradarbiavimo tarp dėstytojų aptariant programos tobulinimo perspektyvas.

Dar viena neretai pasitaikančia problema ekspertai įvardino vidinio ir išorinio vertinimo rezultatų nepanaudojimą – po kelerių metų dar kartą atvykę ekspertai pastebi, kad į ankstesnio vertinimo metu pateiktas pastabas programos vykdytojai neatsižvelgė.